

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Pirmsskolas izglītības skolotājs

Evija Pūliņa

**5-6 gadīgu bērnu uzvedības problēmas un to pedagoģiskā korekcija,
izmantojot rotaļas metodi**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Profesore
Akadēmiskais amats

Dr.psych

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Guna Svence

Vārds, uzvārds

Paraksts

TUKUMS 2018

Saturs

Ievads	6
1.Uzvedības problēmas pirmsskolas vecuma bērniem.....	8
1.1.Bērna hiperaktivitāte	10
1.2.Agresivitāte	12
1.3.Krīzes periodi	14
2. 5-6 gadīgu bērnu vispārīgs raksturojums	15
2.1.Sociālā attīstība	16
2.2.Fiziskā attīstība.....	18
3.Pedagoģiskās korekcijas iespējas mūsdienu pētījumos.....	19
3.1.Hiperaktīvas uzvedības korekcija-disciplinēšanas metode	19
3.2.Multimodālās korekcijas iespējas bērniem ar UDHS.....	21
3.2.Rotaļa, kā pedagoģiskā korekcijas iespēja	21
Empīriskā daļa.....	25
1.Pedagoģiskās korekcijas izmantojot lomu rotaļas bāzes apraksts	25
2.Pētījuma metožu izvēles pamatojums un apraksts	27
3.Pētījuma norises apraksts	29
5.Rezultātu interpretācija	38
6.Ieteikumi	40
Secinājumi.....	41
Literatūras saraksts.....	43

Anotācija

Darba nosaukums- 5-6 gadīgu bērnu uzvedības problēmas un pedagoģiskās korekcijas iespējas izmantojot rotaļas metodi

Darba autore: Evija Pūliņa

Darba zinātniskā vadītāja: Dr.psych Guna Svence

Darba saturs : 43 lpp., 6 tabulas, 2 diagrammas un analizēti 32 literatūras avoti

Kvalifikācijas darba mērķis: analizēt literatūras avotus par 5-6 gadīgu bērnu uzvedības problēmām un pedagoģisko korekciju izmantojot rotaļas metodi

Pētījuma metodes:

- literatūras analīze- teorētiskā metode
- empīriskā- pedagoģiskā novērošana
- pedagoģiskais eksperiments
- datu statistikā apkopošana un analīze

Teorētiskajā daļā tika analizētas :

- Bērnu uzvedības problēmas pirmsskolas vecumā
- 5-6 gadīgu bērnu vecumposma raksturojums
- Pedagoģiskās korekcijas iespējas mūsdienu pētījumos

Empīriskajā daļā tika veikti pedagoģiskie novērojumi pirmsskolas izglītības iestādē 5-6 gadīgu bērnu grupā , izmantojot lomu rotaļas kā pedagoģiskās korekcijas iespēju pedagoģiskajā eksperimentā. Veiktie ekperimentālie pētījumi tika attēloti tabulās un diagrammās.

Apkopojošajās novērošanas rezultātus tiek secināts, ka bērnu uzvedības problēmas grupā iespējams novērst vai mazināt izmantojot lomu rotaļas. Lomu rotaļas kā pedagoģiskā korekcija 5-6 gadus veciem bērniem attīsta arī socializācijas un sadarbošanās prasmes, kas grupas darbībā ir būtiska sastāvdaļa.

Atslēgas vārdi: rotaļa , bērnu uzvedības problēmas , pedagoģiskās korekcijas metodes.

Annotation

Title of work -5-6 years old children's behavior problems and their pedagogical correction possibilities using play method

Author of work: Evija Pulina

Scientific supervisor: Dr. psych Guna Svence

Content of the work: 47 pages, 6 tables, 2 charts and sources of 33 literature analyzed.

Objective of the qualification work: to analyze sources of literature about 5-6 years old children's behavioral problems and pedagogical correction using the play method

Research methodology:

- Literature analysis- theoretical
- Empirical – observation
- Pedagogical experiment
- Data statistical collection and analysis.

The theoretical part analyzed

- Child behavior problems in pre-school age
- General developmental characteristics of 5-6 years of age
- Pedagogical correction possibilities in modern research

In the empirical part, pedagogical observations were made at pre-school establishments, in the group of children of 5-6 years, using role-play in pedagogical experiment as a pedagogical correction option. The pedagogical observation results were summarized in tables and charts.

Summarizing the results it is concluded that children's behavioral problems in a group can be prevented or mitigated by using role-playing games. The role play as a pedagogical correction for children aged 5-6 also develops the skills of socialization and co-operation, which is an essential part of the group's activity.

Keywords: play, children's behavior problems, development, pedagogical correction possibilities

Ievads

Daudzi pedagogi grupā saskarās ar bērna uzvedības problēmām, kas bieži vien sagādā neērtības pilnvērtīgi īstenot pedagoģisko procesu. Šī faktora dēļ cieš ne tikai citi bērni un pedagogs, bet galvenokārt ,pats bērns. Tāpēc ir svarīgi problēmas sakni sākt meklēt jau pašā tā rašanās sākumā, jo tas būtiski var palīdzēt ,lai problēmas novērstu jau laicīgi. Bērns lielāko savas dzīves daļu pavada tieši pirmsskolā, kur tiek iegūtas dažādas zināšanas, sākot ar to kā uzvesties, gan kā risināt problēmas, tāpēc pedagoga loma šajā procesā ir ļoti nozīmīga. Un ir svarīgi būt informētam par dažādām jaunām metodēm, kādas tiek izmantotas pedagoģijā, pedagoģiskajā korekcijā un citās svarīgās jomās. Bērni pirmsskolas vecumā saskarās ar dažādām pārmaiņām savā dzīvē, jo tiek izstumti no ierastās vides. Cits pārmaiņā pielāgojās ātrāk , bet citam tas ir ilgs process. Šajā laikā bērņā sāk veidoties dažādas personības iezīmes, vajadzības, prasmes, kuras ne vienmēr tiek parādītas tajā pozitīvākajā veidā, līdz ar ko veidojās šīs uzvedības problēmas. Un lai šīs problēmas novērstu, ir jāameklē efektīgākie veidi, kas novedīs pie ilglaicīga rezultāta. Kā raksta Srazdiņa, „Skolotāja sūtība ir iedvesmot, radīt situācijas, kurās skolēns ne vien apgūst zinības, mācās pilnveidot dažādas prasmes, bet mācās arī attiecības – ar sevi, pasauli, līdzcilvēkiem.” (Strazdiņa, 2016)

Pirmsskolā bieži vien lielākais darbs ir jāveici ar bērna vecākiem, jo nezināšanas pēc tiek pieļautas daudzas kļūdas bērna audzināšanā. Protams, nereti bērna uzvedības problēmas ir saistītas ne tikai ar audzināšanu, bet gan ar dažādām iedzimtības un garīgām slimībām. Šī iemesla dēļ tiek meklēti risinājumi, kā novērst un koriģēt bērna uzvedību izmantojot rotaļas metodes, kas pirmsskolas vecumā bērnam ir vissaprotamākais un interesantākais veids.

Ar bērna uzvedības problēmām mūsdienās saskarās gandrīz jau katrā ģimenē, un gan paši vecāki, gan pedagogi meklē efektīvas metodes, kā novērst šīs problēmas. Katram pedagogam ir svarīgi, lai savā grupā varētu veikt pēc iespējas kvalitatīvāku darbu, jo tieši no pirmsskolas vecuma ir atkarīga visa tālākā bērna dzīve. Tas ir laiks, kad attīstās ne tikai bērna ķermenis, bet arī izveidojās bērnu emocionālā un psiholoģiskā veselība. Par bērnu audzināšanu veikti daudzi pētījumi, kuros tiek atklātas bērnu audzināšanas svarīgākās detaļas. Par bērnu audzināšanu rakstījuši -psiholoģe T.Likone (Likone,2000), kas izpētījusi bērna audzināšanu no tā dzimšanas brīdim, līdz pat pusaudžu gadiem, psiholoģe D.Medne(2007), meklējot risinājumus, kā strādāt ar hiperaktīviem bērniem, kā arī I.Puškarevs (Puškarevs, 1999) un A.Golubeva(Golubeva, 1999) grāmatā par bērna attīstību ,un vēl daudzi citi.

Pētījuma mērķis- izpētīt 5-6 gadus vecu bērnu uzvedības problēmas saistībā ar mūsdienu līdzīgiem pētījumiem pedagogijā un psihologijā, veicot/plānojot pedagoģisko eksperimentu, izmantojot pedagoģiskās lomu rotaļas, kuras ir orientētas uz bērnu emociju pašregulācijas prasmju attīstību un spēju sadarboties ar citiem bērniem.

Pētījuma jautājumi

1. kādas ir 5-6 gadīgu bērnu uzvedības problēmas līdzīgos pētījumos?
2. Kādas ir pirmsskolas vecuma bērnu problēmu uzvedības korekcijas iespējas mūsdienu pētījumos?
3. Kā izmainās konkrēto bērnu uzvedības pazīmes pēc veiktā didaktisko, lomu rotaļu eksperimenta?

Hipotēze- izmainīsies bērnu uzvedības problēmas pēc veikta pedagoģiskā eksperimenta.

Pētījuma uzdevumi

- 1) Izpētīt jēdzienu "uzvedības problēma" psiholoģijas un pedagoģijas zinātnēs
- 2) Izpētīt pedagoģiskās korekcijas metodes – rotaļu metodes
- 3) Izpētīt mūsdienu pedagoģijas un psiholoģijas līdzīgus pētījumus par 5-6 gadīgu bērnu (pirmsskolas) uzvedības problēmām un korekcijas iespējām pedagogijā,
- 4) Izveidot- bērnu uzvedības novērojumu pazīmju pārbaudes skalu,
- 5) Veikt eksperimentāla dizaina pētījumu konkrētā bērnu grupā bērnudārzā X, vispirms saņemot atļaujas no vecākiem
- 6) Apkopot gūtos rezultātus un izdarīt secinājumus, veicot rekomendāciju jeb ieteikumu izstrādi bērnu vecākiem un audzinātājiem šajā grupā.

Pētījuma metodes

- 1) Teorētiska metode- literatūras analīze,
- 2) Empīriskā metode- novērojums
- 3) Pedagoģiskais eksperiments
- 4) Pedagoģiskajā eksperimentā, par 5-6 gadīgu bērnu uzvedības problēmām pirmsskolā, gūto rezultātu apstrāde ar matemātiskās statistikas metodēm.

Pētījuma bāze- Rīgas Teikas pašvaldības X bērnudārzs 5-6gadīgu bērnu grupā

1.Uzvedības problēmas pirmsskolas vecuma bērniem

Pirmsskolas vecumā bērns saskarās ar dažādām pārmaiņām. Tas ir laiks, kad bērns tiek „izrauts” no savas komforta zonas, kas ir viņa mājas, ģimene, vecāki un pierastā vide, kuru nomaina dzīve pirmsskolas izglītības iestādē. Šīs izmaiņas būtiski ietekmē bērna personības veidošanos.(Likona,2000)

Šajā laika posmā bērns mācās, kā iekļauties jaunā vidē, pielāgojas citam dzīves ritmam. Viens no jaunumiem ar ko saskarās daudzi bērni ir jauna komunikācija un sadarbšanās ar citiem bērniem. Tas no bērna prasa lielu piepūli, jo pirmsskolas vecums ir posms, kad bērns uzsver vairs ne tikai savas pamatvajadzības, ko A.Maslovs (1971) min savā vajadzību hierarhijas piramīdā, kas ir uzturs, miegs, siltums, kustību iespēja, bet arī pašas augstākās vajadzības, kas ir vajadzība sevi apliecināt, aktualizēt.(Puškarevs,Golubeva,1999) Ne visi bērni ir iemācījušies šīs vajadzības apmierināt veselīgā veidā, ņemot vērā dažādus faktorus, kas var būt ,audzināšana ģimenē, vai kādas noteiktas sabiedrības nelabvēlīgā ietekme, kuras rezultātā bērns dažādas situācijas risina, pielietojot agresiju, esot rupjš , vai kā savādāk aizvainojot kādu citu bērnu. Te var būtiski pamanīt to , ka katrs bērns nāk ar savu sociālo pieredzi, jo konfliktu risināšana arī ir ļoti dažāda.

Uzvedības problēmām var būt dažādi iemesli. Bieži tā vienkārši ir vajadzība būt ievērotam , kuru bērns mājās neizjūt no vecākiem. Daudzi bērni pirmsskolas izglītības iestādē uztver kā savas „otrās” mājas, jo tajā tiek pavadīta lielākā dienas daļa. Tad nu bērnodārzs parasti arī ir tā vieta, kur bērns kompensē nesaņemto uzmanību no vecākiem, agresīvi uzvedoties un aizskarot citus bērnus. Lai bērns sasniegtu savu mērķi var iedalīt divus veidus- uzbrūkošu, aktīvu uzvedību vai pasīvu ,aizsardzības uzvedību. Aktīvā uzvedība parasti ir uzbrūkoša un naidīga, bet pasīvo aizsardzības uzvedību parasti ir grūtāk labot, jo tā vienmēr tiek labota ar taisnošanos. Bērna uzvedības problēmu iemesls nereti ir stress, ko radījuši nevēlami ģimenes apstākļi, kā piemēram vecāku šķiršanās, kura laikā bērns var izjust mīlestības vai uzmanības trūkumu. Bērns jūt dusmas ,jo nespēj mainīt šo situāciju.(Kājiņa, Aunīte, 2006)

Lielākajai daļai pirmsskolas vecuma bērniem viena no raksturīgākajām uzvedības problēmām ir agresivitāte. Agresīvs bērns savu dusmu uzplūdu rezultātā nekontrolē savas emocijas, vairāk vadās pēc sajūtām, kas pārņem konkrētajā situācijā un ir spējīgs nodarīt pāri kādam no tuvumā esošajiem. Ir pat bērni , kuriem agresivitāte veidojas kā patstāvīga personības iezīme raksta N. Platonova (Платонова, Н, 2007). Agresīvs bērns nekontrolē savu uzvedību, tāpēc bieži vien ir spējīgs aizskart kādu citu, nelabvēlīgi ietekmējot, bieži pat radot tādas traumas , kā –kodumi, skrāpējumi, pagrūšanas sekas, uzsisti zilumi. Šī pazīme tikai parāda , ka bērnam kaut kas nav kārtībā, un ir bijusi kāda nelabvēlīga ietekme viņa dzīvē, kas ir atstājusi šādas sekas.

Bērns pirmsskolas vecumā savas emocijas pauž no iepriekš gūtās pieredzes, kas var būt agresīva izturēšanās ģimenē, fiziska iespaidošana, aizskaroša attieksme, psiholoģiska iespaidošana, rupja uzvedība. Šādās situācijās bērns ir bezspēcīgs, tāpēc tiek meklētas situācijas, kurās bērns meklē savu pārsvaru par kādu vājāko, kuru būtu viegli aizskart, tādējādi izrādot savu spēku, varu.

Uzvedības problēmas nevienmēr rodas nepareizas audzināšanas ietekmē. Bieži tās var būt saistītas ar veselības problēmām. Ir svarīgi nepalaist garām pirmos simptomus, kas bieži vien parādās pēc pirmā dzīves gada. Te var iedalīt divus veidus- fiziskie defekti, kas radušies dažādu slimību vai negadījumu rezultātā, tādējādi ietekmējot pārvietošanās un socializācijas spējas, un psihiskās slimības, kas ietekmē kognitīvo jomu, atpoguļojoties smagās uzvedības problēmās, kas ir hiperaktivitāte, agresivitāte, neprognozējamība un citas, skaidro A.Ādlers. (Ādlers, 2001) Izšķir arī fiziskos un psihiķes defektus ko rada četri bioloģiskie faktori- smadzeņu bojājumi, defekti smadzeņu attīstībā, neiroķīmiskā līdzsvara traucējumi un iedzimtība. Šo defektu koriģēšanā parasti tiek iesaistītas ārstnieciskas metodes, kas palīdz novērst, izārstēt radušos defektus. Bērņus ar šādām vajadzībām parasti iekļauj pirmsskolas pedagoģijas iestādēs, kurās ir koriģējošās bērņu grupas, ar kustību un psihiķes traucējumiem.

Bērņa uzvedību būtiski ietekmē tāds faktors kā iekļaušanās jaunā vidē, kas ir bērņudārzs. Šajā laika posmā bērņs cīņās par pieaugušā uzmanību, jo bērņs skolotāju identificē ar saviem vecākiem. Šajā adaptācijas periodā tad arī notiek šī cīņa, kur skolotājam ir jāspēj līdzināties vecākiem, kas vienmēr būs pirmajā vietā. Adaptācijas periodā izdala tādas problēmas kā negatīvisms, kad bērņs atsakās klausīt, ietiepība, spītība. Lai bērņs adaptācijas periodā veselīgi augtu, ir svarīgi celt viņa pašvērtējumu, izsakot uzslavas, sniedzot atbalstu un palīdzot iekļauties sociālajā struktūrā. Bērņa adaptācija var norisēt dažādos līmeņos. Citam tā būs ātra, bet citam ilglaicīga un mainīga, kas ir saistīta ar dažādiem procesiem, sākot jau ar pašu grūtniecības periodu un beidzot ar bērņa audzināšanu ģimenē un gūto pieredzi. Sākot nākt bērņudārzā bērņi izjūt bailes, kas ir iemesls skaļai kliegšanai no rīta un negribēšanai nākt uz bērņudārzu. Bērņs izjūt bailes no jaunām telpām, bērņiem, pieaugušajiem, kas viņam tagad jāklāusa. Vieglas adaptācijas gadījumā bērņam svarīgi ir nodibināt kontaktu ar citiem bērņiem. Tas rada viņam drošības sajūtu, bet kamēr tas nav izdarīts, bērņs izjūt nedrošības sajūtu. Šādas vieglas adaptācijas gadījumā, bērņs jau mēneša laikā ir apguvis jauno uzvedības stilu. (Boulbijs, 1998)

Lielu nozīmi bērņa uzvedībā ieņem vecāku, ģimenes ietekme. Kad bērņu un vecāku vēlmes nesakrīt, bērņā sāk veidoties disciplīnas problēmas. Uz šiem pārkāpumiem vecākiem vajadzētu reaģēt mierīgi, bez vārdiskiem apvainojumiem un fiziskas vardarbības. Šādi reaģējot vecāki panāk tādu bērņa attiesmi, kas ir vispieņemamākā un tikumiski vispareizākā priekš viņiem pašiem. (Vikofs., Anela, 1998)

Bērns iemācās kā pareizi risināt konfliktu, bez vardarbības un aizvainojumiem. Turklāt bērni, kuri ģimenēs par pārkāpumiem tiek sodīti fiziski vai ar skaļu skliegšanu, arī bērnudārzā tā risinās konfliktus. Arī psihologs Alberta Banduras (Bandura, 1965) savos pētījumos atzīst, ka bērni, kas ilgāku laiku ir vērojuši agresīvus cilvēkus, paši savā uzvedībā ir agresīvāki. Jo pirmsskolas vecumā bērni daudz mācās atdarinot un atkārtot citu darbības.

1.1. Bērna hiperaktivitāte

Gandrīz katrā bērnudārza grupiņā var pamanīt bērnus, kas ir ļoti kustīgi un vienmēr, nepārtrauktā aktivitātē. Bieži vien skolotāji nezin kā rīkoties ar šādiem bērniem, jo viņi prasa papildus uzmanību, kuru skolotājs ne vienmēr ir spējīgs dot. Šādus bērnus vienmēr vajag papildus nodarbināt, jo viņu kustības ātrums parādās arī dažādos uzdevumos, kuri parasti tiek izpildīti ātri, bet pavirši, nevīžīgi. Šeit ir jāmek izšķirt kurš bērns ir tiešām hiperaktīvs un, kurš savas ātrās kustības un straujās emocijas pauž sava temperamenta vai kādu citu apstākļu dēļ. (Sebre, 1999)

Hiperaktivitāte raksturota kā attīstības traucējumi, no kā izriet pastiprināta aktivitāte, impulsivitāte, grūtības pašam organizēt savu darbu, kā arī nespēja pārāk ilgi koncentrēties uz kādu noteiktu darbību. Tā parasti rodas pirmajos piecos dzīves gados. (Psiholoģijas vārdnīca, 1999. 51)

Pēc zinātniskajiem pētījumiem, kas veikti ASV 2003. gadā hiperaktīvu bērnu skaits vecumā no 4-7 gadiem bijis 7,8%, bet 2007. gadā jau sasniedzis 9,7% katru gadu bērnu skaitam tikai pieaugot (Folkmanis, 2013). Šo diagnozi gan var noteikt bērniem tikai no 4 gadu vecuma, bet svarīgi jau laicīgi sākt pievērst uzmanību bērniem, kuriem ir pārmērīga aktivitāte, un konsultēties ar ārstu.

Kā norāda krievu pētniece L. Jaskukova (Ясюкова, 2000), bērniem ar UDHS novērota intelekta specifika, kas sastāv no cikliskuma. Bērna koncentrēta darbība pārsvarā sastāda 5-15 minūtes, pēc kurām bērns atkal zaudē uzmanību un nespēj veikt intelektuālas darbības. Pēc 3-7 minūtēm smadzenes atkal uzkrāj enerģiju un spēkus, lai īstenotu nākošo darba ciklu.

Bērns esot hiperaktīvs var radīt daudz nepatīkamu situāciju, no kurām var veidoties negatīvas sekas, kā piemēram sevis traumēšana, jo savas ātrās dabas un neapdomīgo kustību rezultātā bērns var iekļūt bīstamās situācijās. Hiperaktīviem bērniem raksturīga tieksme valdīt pār citiem, raksta D. Medne. (Medne, 2007) Tāpēc hiperaktīviem bērniem jāpievērš pastiprināta uzmanība, jo šīs tieksmes rezultātā bērns var kļūt īpaši agresīvs Esot impulsīvs un neapdomīgs

bērns var negatīvi ietekmēt ne vien pats sevi, bet arī citus bērnus, par kuriem atbildību pirmsskolas iestādē nes pedagogs. Nespēja pašam koncentrēties uz savu darbu, bieži vien noved līdz tam, ka bērns arī citiem neļauj pilnvērtīgi darboties un sasniegt vēlamu rezultātu, tā radot papildus raizes gan grupas pedagogam un , gan citiem bērniem.

Ar savu agresīvo, aso uzvedību bērns grupā izpelnās tikai atstumtību un nosodījumu , kas būtiski mazina viņa pašvērtējumu. Lai gan ir bērni, kas pievienojās un pakļaujās agresīvā bērna radītajai situācijai, tomēr tas parasti nav uz ilgu laiku, jo viņiem tas kļūst neinteresanti. Lai arī bieži bērns saņem nievājošu attiesmi no saviem vienaudžiem, viņš tāpat turpina tā uzvesties, jo svarīgākais šajā procesā ir tikt ievērotam. Un pazeminoties viņa pašvērtējumam , palielinās viņa agresivitāte ko nu vairs neizraisa tikai neirobioloģiskie procesi vien, bet arī psiholoģiskie pārdzīvojumi. Ja vien netiek sniegta palīdzība pirmsskolas vecumā , bērns uzsākot skolas gaitas var kļūt īgns un ierauties sevī, kas ar laiku var atspoguļoties arī mācību grūtībās. (Kājiņa, Aunīte, 2006, 70) Bērniem pirmsskolas vecumā svarīgi ir justies pasargātiem, un droša vide ir viena no vajadzībām, kuru pirmsskolai vajadzētu nodrošināt.

Speciālisti uzsver, ka svarīgi pamanīt bērnus ar hiperaktivitāti, kas ir kā diagnoze jau pirmsskolā. Literatūras avotos ir minēts, ka jo agrāk tiek diagnosticēts šis UDHS simptoms, jo vieglāk ar to cīnīties un novēst, kā arī mazāka iespēja , ka veidosies smagas emocionālas problēmas.

Lai saprastu kā palīdzēt bērnam ar hiperaktivitāti ir svarīgi zināt, kādi ir tās cēloņi. Zinātniskajā literatūrā hiperaktivitātei noteikti organiski, psihiski un sociāli cēloņi, bet kopumā tiek nosaukti vēl pieci hiperaktivitātes cēloņi, kurus sīkāk arī apskatīsim.

- **Neiroloģiskie traucējumi** rodas tad, ja centrālā nervu sistēma vai smadzenes nespēj saražot pietiekami daudz kateholomību, kuri pārraida nervu impulsus. Un šī iemesla dēļ tiek ietekmēta uzvedība tādos svarīgos procesos kā uzmanības regulācija, kā arī kustību izpausmes. (Medne,2007, 29)
- **Ģenētiskie faktori**, kas rodas jau bērnam piedzimstot, saucot to par iedzimtības aspektu, kuru bērns pārmanto no vecākiem. Pastāv iespēja , ka šāda iedzimtība iedzims ne tikai vienam bērnam, bet iespējams arī pārējiem. (Medne,D, 2007, 31)
- **Komplikācijas prenatālajā periodā un dzimēšanu laikā, traumas un slimības agrīnajā bērnībā**
- **Kaitīgu ķīmisku vielu, alergēnu un pārtikas produktu ietekme-**mūsdienu pasaulē viens no populārākajiem iemesliem, kāpēc tiek iemantotas dažādas slimības. Ķīmiskas vielas ir sastopamas gandrīz visur sākot jau ar pārtiku un beidzot ar dabas piesārņotību, kas atstāj negatīvas sekas cilvēka un īpaši bērna nervu sistēmā un tās normālā attīstībā.

- **Psihosociālie cēloņi**, kas var veidojas bērnam augot kādā konkrētā vidē, kur uzvedību iemācās, lai arī kāda tā būtu. Par šo vidi parasti atbild ģimene, kurā bērns gūst vai nu atbalstu vai, negatīvas emocijas, kas ir nepieņemtamība, atstumtība, kas tikai veicinās bērna agresiju. (Medne, 2007,39)

Ja ir zināmi šie cēloņi, vieglāk ir noskaidrot, kā sniegt bērnam nepieciešamo palīdzību un izzināt bērna individuālās vajadzības, lai piemērotu labāko veidu. Lai panāktu labāko rezultātu bērniem ar hiperaktivitāti tiek izskatīti individuāli plāni, kur katrā dienā tiek īstenotas noteiktas situācijas, kurās tiek veikti dažādi vingrinājumi. Tas viss notiek sadarbojoties ar vecākiem un saņemot atļauju un apstiprinājumu viņu līdzdalībai.

1.2. Agresivitāte

Lai gan bieži arī hiperaktīvi bērni var būt agresīvi, tas nav atslēgasvārds, kas to raksturotu. Agresivitāte kā uzvedības problēma tiek minēta arī atsevišķi, jo tā bērnam var izpausties dažādās vecuma stadijās un var nākt kā tādas mazu mirkļu izpausmes. Bērns pirmsskolas vecumā ir kā „sūklītis”, kas uzsūc visu, kas rada viņā kādas spilgtas emocijas. Ne vienmēr tās būs pozitīvas, bet noteikti ietekmēs viņa tālāko darbību. To ko viņš būs redzējis, atkārtotot pielietos un kādu citu, vienalga vai tas būtu kāds bērns vai pieaugušais.

Grāmatā „Kā izprast bērnu” ir raksturoti dažādi vecāku tipi, kas parāda, cik dažādi, bērnu var ietekmēt audzināšanas modelis katrā ģimenē. Un šeit nu ir jārod „zelta vidusceļš”. Ja izturēšanās pret bērnu būs pretoties nespējīga, bērns ar laiku garīgā ziņā jutīsies atstumts un bērna agresija tikai palielināsies. Otrs veids ir vecāki, kas paši ir agresīvi un stingri. Viņi uz bērna agresiju atbild ar savu agresiju, iespējams pat sitot, un izturoties vardarbīgi. Un trešais veids ir vecāki, kas izturas bezpalīdzīgi, nenosakot konkrētas robežas, bet drīzāk visu uztverot, kā rotaļu, pat bērna agresīvo uzvedību. (Kājiņa, Aunīte 2006)

Iemesli kāpēc bērns ir agresīvs var būt daudzi, kā piemēram tas, ka bērnam netiek pievērsta pietiekama uzmanība. Bērnodārzs ir vieta, kur bērns uzturās kopā ar vēl vismaz desmit un vairāk bērniem, kas nozīmē, ka par uzmanību atkal būs jācīnās, jo ikkatrs cilvēks vēlas būt ievērots, vēl jo vairāk bērns. Savu agresivitāti pirmsskolas vecumā bērni visbiežāk izrāda kožot, sitot, grūstot, demolējot un vēl citādi, aizskarot citus bērnus. Parasti tiek aizskarti tie bērni, kas šķiet fiziski vājāki. Tā kā cīnīties pret agresiju ar agresiju nav tas labākais veids, pedagogi bieži vien izvēlas nepievērst uzmanību bērna agresijai, domājot, ka ar laiku bērnam apniks tā uzvesties un

viņš pārstās tā uzvesties . Bet Dr.Pols Kolmens akcentē, ka agresoru nav iespējams ignorēt, bet uz to ir jāreaģē. (Kolmens,2004) Ja bērns redzēs, ka viņa agresīvā uzvedība tiks ignorēta, visdrīzāk viņā radīsies doma, ka tad jau tas nekas slikts nebija bijis, jo ir pierasts , ka par nepareizu uzvedību tiek izteikts aizrādījums. Bērnā visdrīzāk noteiktajā situācijā paliks garlaicīgi un pārstās to darīt, bet nākamajā līdzīgajā situācijā rīkosies tāpat.

Vēl kāds svarīgs iemesls kāpēc bērns uzvedās agresīvi , tā ir aizstāvēšanās. Bieži tiek novērotas situācijas, kurās pedagogs vai vecāks dēļ tā, ka konflikta laikā nav redzējis īsto agresoru, soda abus. Tas bērnam izraisa papildus dusmas un nesaprašanu par notiekošo. Materiālā par bērnu audzināšanu ar uzvedības problēmām ir minēts, ka bērni uzvedas agresīvi tādās situācijās, kad viņi izjūt apdraudējumu, piemēram ,tuvojas cilvēks , kurš draud ar fizisku izrēķināšanos, vai pat tādās reizēs, kad bērnam jāiet pie ārsta un tas rada kādas negatīvas emocijas iepriekšējās gūtās pieredzes dēļ. Šādās situācijās bērns izmisumā sāk kost, skrāpēt, sist citus. (Bethere,Lidaka., Plostniece, 2013)

Tā kā bērni šajā vecumā ir ar tendenci visu atkārtot, televīzija strādā kā labs veids, lai izraisītu bērnos dažādas emocijas, kas bieži vien ir arī agresivitāte.(Aunīte, Kājiņa, 2006) Vecāki bieži aizbildinās ar savu nogurumu, lai atļautu bērnam stundām ilgi uzturēties skatoties multfilmas, kas ir ar agresīvu un bieži pat naidīgu saturu. Tas bērnam prātā iespiežās ļoti spilgti un tālākais posms jau ir redzētā atkārtošana. Nereti bērns par savu agresijas upuri izvēlas kādu savu bērnudārza grupas biedru.

D.Kājiņa (Kājiņa,2006) uzsver , ka starp TV ekrānos redzamo vardarbību un bērna agresivitāti pastāv nenoliedzama saistība. Tas bieži ir saistīts ar to, ka bērni neskatās savam vecumam atbilstošās televīzijas pārraides par ko atbildīgi ir vecāki. Turklāt pārlietu bieža televīzijas skatīšanās bērnam var notrullināt radosās iztēles iespējas . (Kājiņa, Aunīte, 2006)

Kādā no sākotnējiem pētījumiem, kuru veica Erons, Hjūsmens, Lefkovicis, and Valdars 1960.gadā Ņujorkā atzinis, ka bērni , kas pirmsskolas vecumā skatījušies vardarbīga rakstura televīzijas pārraides to attiecināja , kā iemeslu savai antisociālajai uzvedībai 10 gadus vēlāk. (Lefkowitz, Eron, , Walder, Huesmann, 1977)

Šeit skaidri var redzēt, ka tas atstāj sekas , nevis tikai uz tagadnē notiekošo, bet arī uz tālākajiem dzīves gadiem, reizēm pat visu dzīvi. Tāpēc ļoti svarīgi vecākiem pievērst lielāku vērību pie tā, ko bērni skatās pa televizoru, jo arī it kā tik parastas , mīļas bērnu multfilmas var būt pilnas ar agresivitāti.

1.3. Krīzes periodi

Savas dzīves laikā katrs cilvēks saskarās ar vairākiem krīzes periodiem. Jau bērnam piedzimstot pirmās 7-10 dienas ir īpaši jutīgas. Jo bērns tiek izrauts no ierastās vides, dzīves ritma, kas līdz tam noritēja mammas organismā un tika ielikts pavisam jaunā un nezināmā vidē, kur pat ierastā mamma izskatās savādāk. (Puškarevs, Golubeva 1999, 63)

Uzsākot bērnudārzu bērnam tiek traucētas trīs līmeņu vajadzības, tās ir :

1. Vajadzības pēc drošības- bērns baidās vai neviens viņu bērnudārzā nebārs, kā pret viņu izturēsies utt.
2. Sociālās vajadzības- vai citi bērni viņu pieņems, draudzēsies
3. Izziņas vajadzības- vai bērnam būs interesanti, ko jaunu uzzinās

Šīs vajadzības bērnam tiek traucētas jebkurā vecumā uzsākot vai nu bērnudārza vai skolas gaitas. (Kājiņa, Aunīte, 2006, 63)

Vissvarīgākais krīzes periodu laikā bērniem ir vecāku atbalsts, sapratne, spēja ieklausīties. Bieži no vecākiem izskan frāzes, ka bērns jau vēl ir maziņš un neko vēl nesaprot. Bet tā nebūt nav. Tas, ka bērns nerunā skaidros, izteiksmīgos teikumus, nozīmē, ka viņš tikai vēl mācās, nevis, ka viņš neko nesaprot.

Krīzes periodu laikā bērns reaģē ļoti jutīgi uz visu notiekošu, jo papildus tam, ka mainās vide un dzīves ritms, bērns arī saskarās ar būtiskām izmaiņām savā organismā, kas bieži rada nepatīkamus kairinājumus, sāpes. Bērniem šos pārmaiņu periodus pārciest ir daudz grūtāk kā pieaugušam cilvēkam, jo organisms vēl nav kārtīgi nostabilizējies un var reaģēt dažādi.

Bieži vien bērns uzsākot gaitas bērnudārzā, jau pirmajā nedēļā saslimst. Professore Ilze Grope stāsta, ka bieži bērnu vecāki saskarās ar lieliem pārdzīvojumiem par to, ka bērns uzsākot bērnudārzu ļoti bieži slimo. Daktare Ilze Grope mierina, ka ja bērns pirmajos bērnudārza apmeklēšanas gados slimo 6-9 reizes gadā, tas ir normāli. Par problēmām ar imunitāti varētu runāt tad, ja bērns slimotu biežāk. Bet pat bērnu slimnīcas ārsti šādus bērnus redz ne vairāk kā 1 vai 2 gadā. "Slimība ir normāls bērnu attīstības posms. Visi bērni slimo un viņiem ir jāslimo. Jo tikai tā bērni nostiprina savu imunitāti. Bērnam ir jāsavāc sava slimības bagāža. Un tad ar katru gadu viņš slimo arvien retāk," stāsta ārste Grope. (Grope, 2007)

Vispārārtzīta ir psiholoģiskā krīze bērniem 3 gadu vecumā. Citiem šis periods sākas ātrāk, citiem vēlāk. Šajā posmā bērnam veidojas ES tēls, kas saistīts ar alkām pēc patstāvības. Vēlēšanos visu izdarīt pašiem nevajadzētu aplāpēt, bet gan sniegt iedrošinājumus. Reizēm pieaugušajiem nav viegli tik pāri šim posmam, jo tas prasa daudz pacietības. Bērns ir kļuvis stūrgalvīgs un pat negatīvs pret kāda palīdzību. (Puškarevs, Golubeva 1999). Tieši tāpēc šajā

vecumā bērns īpaši negrib spēlēties ar citiem un nav gatavs veidot ciešu komunikāciju ar kādu citu bērnu. Bet ar laiku tas mainās, un jau apmēram 4 gadu vecumā, bērns sāk meklēt ciešāku kontaktu ar kādu no grupas bērniem, veidojot specīgas emocionālas attiecības.

2. 5-6 gadīgu bērnu vispārīgs raksturojums

Pirmskolas vecums bērniem sastāv no dažādiem posmiem, kur viņš ir pakļauts nepārtrauktām izmaiņām. Šajā laikā bērns iemācās iekļauties kādā noteiktā grupā, bieži vien pat vairākās un pieņemt tajā esošo sistēmu, noteikumus, kas bērnu veido par elastīgu būtni. Tas ir laiks, kad bērns kļūst izturīgāks ne tikai pret dažādām fiziskām slodzēm, bet arī viņa kustības kļūst pārliecinošākas un precīzākas, līdz ar ko darba efektivitāte ar katru dzīves gadu tikai aug. Bet neskatoties uz to, bērna atsevišķu orgānu sistēma vēl joprojām turpina tikai veidoties un attīstīties, kas reizēm kādus procesus var ietekmēt, ne tik labvēlīgi. (Golubina, 2007,19)

E.. Smirnova (Смирнова, 1996) atzīst, ka pastāv būtiska atšķirība starp bērnu un pieaugušo komunikāciju savā strupā. Bērni savstarpējā saskarsmē izmanto ļoti spilgtu emocionālo piesātināmību. Saskarsmē ar sava vecuma bērniem tiek novērota vidēji 9-10 reizes vairāk ekspresīvas mīmikas izpausmes. Tāpēc arī tiek novēroti daudzi bērnu emocionālie stāvokļi, no maiguma, līdz pat naidīgai attieksmei, sišanai.

Šajā vecumā bērns jau ir izveidojies kā personība, kas alkst, ka viņu novērtēs un pamanīs. Bērnam ir jābūt pārliecinātam, ka kāds viņu uzklausa, un tā tiek saukta par aktīvo klausīšanos. Jo tad, kad bērns tiek uzklauss, viņš sāk stāstīt aizvien vairāk un stāstot kādas lietas, viņš pats iemācās risināt problēmas. (Kājiņa, Aunīte, 2006). Ir svarīgi pedagoģiskajā darbībā par bērna paveikto izteikt komentārus, kas ir patiesi, bet tajā pašā laikā bērnam par iedrošinājumu, motivāciju tālākai darbībai. Tieši tāpēc pedagogam ir svarīgi iepazīt katru bērnu atsevišķi, un veidot individuālu, bērnam saprotamu pieeju, jo cits labāk uztvers ar redzes atmiņu, cits ar dzirdes, cits ar taustes. Un tie ir tikai daži bērnu uztveres veidi.

Šajā vecumā bērna fiziskā un psihiskā attīstība ir ļoti ciešā saistītā. Bērna psihē notiek ļoti lielas pārmaiņas, jo notiek galvas garozas regulējošās spējas pieaugums. Visas bērna maņas ir savstarpēji saistītas kopā veidojot dažādus jaunus jēdzienus, kas rada jaunus priekšstatus. Bērna vārda krājums nepārtraukti pieaug un klāt nāk jauni vārdi. Un paplašinoties vārdu krājumam, bērns sāk just nepieciešamību socializēties. (Ptičkina, 1997). Tāpēc šajā vecumā bērni daudz uzdod jautājumus un vienmēr grib saņemt atbildes.

Nākot klāt jauniem vārdiem bērna vārdu krājumā paplašinās arī iztēle un stāstītprasme, kā arī paverās dažādas domāšanas platformas. Šo visu faktoru ietekmē paplašinās bērna darba spējas un rodas radoši veidi, kā izpildīt uzdoto darbu, parādot savu individualitāti.(Golubina, 2007). Arī I.Pušķarevs (Pušķarevs, 1999) uzsver, ka tieši pirmsskolā un sākumsskolā ir svarīgi bērnam palīdzēt attīstīt viņa radošumu (līdz 10 gadu vecumam), jo tas attīsta bērna labo smadzeņu puslodi, kas savukārt daudz mazāk tiek attīstīta tieši skolas vecumā.

Smadzeņu funkcionālās asimetrijas veidošanās (Pušķarevs, Golubeva,1999, 32)

1.tabula

Kreisā smadzeņu puslode	Labā smadzeņu puslode
Runa(dzimtā valoda)	Emocijas
Domāšana	Zemapziņa
<ul style="list-style-type: none"> • Analīze • Vispārinājumi • Klasifikācija • Sistematizēšana 	Fantāzija
	Iztēle
	Intuīcija
	Uztver kopumu, veselumu
Atmiņa- ilgstošā, iedarbojas mācīšanās	Atmiņa- īslaicīgā, iedarbojas audzināšana

2.1.Sociālā attīstība

Sociālās prasmes nepieciešamas cilvēku sadarbībai, lai veiksmīgi kopā īstenotu kādus mērķus. Bērnam pieaugot attīstās arī socializācijas spējas, kas nodrošina vai nu pozitīvu vai negatīvu sadarbību ar saviem vienaudžiem ,vai kādu citu cilvēku grupu. Bērns apzinās, ka šajā sabiedrībā nav viens pats un izjūt vajadzību pēc apkārtējiem cilvēkiem, kas vairs nav tikai vecāki un paši tuvākie cilvēki, bet arī cilvēki, no kuriem bērns gūst kādas emocijas.(Lieģinieca,1998)

5-6 gadu vecumā bērns kontaktēšanos ar vienaudžiem sāk uzskatīt par būtisku nepieciešamību, kā rezultātā sāk veidoties rotaļu grupas un patstāvīgas draudzības.(Svence, 1999) Šāda sadarbība bērnam palīdz sekmīgi darboties grupā ,un vienam otru papildinot , izdarīt uzdevumu daudz efektīvāk. Šīs bērnu prasmes var iedalīt vairākās grupās.

1. Prasme sadarboties un veidot labāku mijiedarbību ar citiem grupas biedriem

*Darba vietas koplietošana

*Kopīgi darba materiāli

*Uzdevumu sadalīšana, vienam otru nomainot

*Palīdzība, iedrošinājums (Lieģiniece, 1998,23)

Šīs prasmes bērniem palīdz grupā efektīvāk sadzīvot un izprast vienam otru. Sniedzot palīdzību kādam citam, bērns mācās kā pozitīvi izlietot savus spēkus gūstot arī papildus gandarījumu.

2. Augstāka domāšanas līmeņa attīstības prasmes

*Palīdzības lūgšana

*Savu priekšlikumu izskaidrošana

*Apspriešanās ar grupas biedriem

*Jautājumu uzdošana

*Diskusiju un dialogu veidošana (Lieģiniece, 1998,23)

Ne vienmēr visi bērni ir spējīgi iesaistīties grupas darbā, tāpēc šeit svarīgu lomu ieņem grupas skolotājs, kas ievirza kopējā darbā arī bērnus, kas ir kautrīgi un paši bieži neiesaistīsies, gan arī bērnus, kam ir uzvedības problēmas.

3. Uzticēšanās prasme

*Uzmundrināšana, iedrošināšana

*Labu vārdu teikšana komandas biedriem

*Spēja nonākt pie vienota kopsaucēja

*Dalīšanās ar savām izjūtām un viedokli(Lieģiniece, 1998,23)

Visas šīs prasmes nostiprina un veido bērnu par pārliecinātu personību, jo dzirdot labus vārdus no kāda cita, tas dod papildus motivāciju darbu darīt vēl labāk. Mācot bērniem šīs prasmes jau pirmsskolā, tas nodrošinās bērna vieglāku iekļaušanos skolā, jo viņš mācēs pastāvēt par savu viedokli un to pamatot, kas vecinās pilnvērtīgu tālāko mācību procesu.

4. Komunikācijas prasme

*Spēja uzrunāt grupas biedrus vārdos

*Lūdzu, paldies lietošana

*Uzklausīšanas prasme

*Prasme nepārtraukt otru

5. Problēmsituāciju risināšana

*Prasme kontrolēt dusmas

*Piekāpšanās

*Laipnības izrādīšana(Lieģiniece, 1998, 24)

Apgūstot šīs prasmes, bērns iemācās reaģēt mierīgi arī uz konfliktiem. Bērniem ar uzvedības problēmām šīs prasmes attīstīt ir grūtāk, jo viņi grūtāk spēj savalīt savas emocijas, kas saistītas ar strauju dabu un agresiju. Bet iekļaujot šādus bērnus grupā ar bērniem, bez uzvedības problēmām, šīs prasmes attīstīsies, tikai iespējams lēnāk.

2.2.Fiziskā attīstība

Bērns pirmsskolas vecumā ir ļoti aktīvs, jo caur kustībām, pieskārieniem viņš veic izziņas procesu, kas palīdz iekļauties dzīves vidē. Šajā vecumā strauji attīstās bērna ķermenis, jo notiek strauja tā augšana un attīstīšanās. Fiziskā attīstība ir cieši saistīta ar bērna veselību, kā arī ar psihisko stāvokli.

Tā kā pirmsskolas vecumā bērnu aktivitāte ir ļoti liela, vajadzētu bērnus iesaistīt aktivitātēs, kur bērns var gan lekt, gan līst, gan skriet. Bet svarīgi ir novērtēt atbilstoši vecumam piemērotus vingrinājumus, jo bērni šajā vecumā mēdz rīkoties neapdomīgi, nemācēdami novērtēt savu spēku daudzumu. Šajā periodā pastāv atšķirība fiziskajā attīstībā starp meitenēm un puisiem, jo meitenēm labāk attīstīta ir sīkā pirkstu muskulatūra, savukārt puisiem – lielie muskuļi, kas palīdz viņiem būt izturīgākiem kā meitenēm.(Svence 1998)

Lai nodrošinātu bērnu normālu fizisko attīstību ir jānodrošina vismaz 2 stundas dienā ar intensīvu kustību. Vislabāk, ka bērns augot ģimenē jau iemācās būt fiziski aktīvs. Pastāv vairāki fiziskās audzināšanas uzdevumi un tie ir :

- Kustību iemaņu apgūšana
- Fizisko īpašību attīstība, kas ir – spēks, ātrums, lokanība, veiklība, koordinācija un izturība
- Stājas pareiza veidošana
- Veselības nostiprināšana
- Radīt ieradumu būt fiziski aktīvam
- Gribasspēka un neatlaidības ieaudzināšana utt. (Puškarevs, Golubeva,1999,56-57)

Psihologs R.Bērns raksta, ka izzināt savu ķermeni bērnam palīdz kermeniskas sajūtas, tāpēc pirmajos septiņos gados izdala 4 maņas ar kurām bērns sajūt savu ķermeni, un tās ir : tauste, dzīvības sajūtas, kustību, līdzsvara sajūtas.(Golubina , 2007)

Bērniem ar uzvedības problēmām aktivitāte bieži ir daudz lielāka, nekā bērniem bez tām, tieši tāpēc vajadzētu nodrošināt šos bērnus ar daudz fiziskām aktivitātēm, kas palīdzētu uzlabot viņu ikdienu.

3.Pedagoģiskās korekcijas iespējas mūsdienu pētījumos

3.1.Hiperaktīvas uzvedības korekcija-disciplinēšanas metode

Tā kā hiperaktivitāte mūsdienu pirmsskolās ir ļoti izplatīta bērnu uzvedības problēma ir izstrādātas dažādas metodes tās mazināšanai. Katra bērna uztvere darbojas dažādi, tāpēc ir iespējams piemērot konkrēto metodi, konkrētajam bērnam. Tā kā hiperaktīviem bērniem visgrūtākais punkts ir uzmanības koncentrēšana uz konkrēto procesu ilgāku laiku, lai to nostiprinātu, pielietota tiek disciplinēšanas metode, kuras laikā bērns tiek virzīts uz kādu konkrēta mērķa sasniegšanu.

Terēze Geleģera ar hiperaktīviem bērniem ir strādājusi jau ilgu laiku un piedāvā 3 disciplinēšanas metodes, kuras savā starpā var arī apvienot, lai iegūtu labāko rezultātu.(Lasmane,2003) Šīs metodes pielieto individualajā darbībā ar bērnu. Tās ir – izvēle, izmantosi ļaunprātīgi-zaudēsi un loģiskās konsekvences metode. Tālāk sīkāk tiks apskatītas katra no tām.

- Izvēle

Šī metode bērnam sniedz iespēju izvēlēties no diviem dotajiem variantiem. Pieaugušais šajai izvēlei nepievērš nekādu uzmanību, tā parādot, ka bērns var justies brīvs izdarīt savu izvēli, lai arī kāda tā būtu. Pirmsskolas vecumā bērnam ir svarīgi izjust, ka viņam tiek uzticēta izvēle, tādējādi ļaujot saprast, ka viņš ir nozīmīgs un neatkarīgs savā izvēlē. Tas, ka tiek cienīta bērna izvēle, rada bērnam pārliecību, ka vecāks uzskata, ka bērns tiks galā ar uzticēto uzdevumu. (Kājiņa, Aunīte,2006)

Svarīgi šajā procesā pieaugušajam palikt neitrālā pozīcijā, neizrādot ne savu patiku, ne neapmierinātību par bērna izvēli. Kā arī neļaut bērnam grozīt izvirzītos variantus, jo, ja vienreiz tas notiks, tad bērns mēģinās atkārtot to vēl daudzas reizes, panākot sev vēlamu iznākumu. (Liepiņa 1998)

- Izmantosi ļaunprātīgi-zaudēsi

Bērni ar uzvedības problēmām uz tradicionāliem aizliegumiem mēdz reaģēt diezgan asi, izrādot savas dusmas esot agresīviem. Šīs metodes mērķis ir bērnam pašam izvērtēt savu

uzvedību, pastāstot konkrētos noteikumus, kurus viņam vajadzētu izpildīt atrodoties kādā situācijā. Stāstot šos noteikumus svarīgi ar bērnu uzturēt acu kontaktu un piedalīšanos kādā situācijā uzsvēt kā privilēģiju. Nekādā gadījumā nedrīkst grozīt vai manīt noteikumus, jo tas var parādīt to, ka arī bērns var savu uzvedību no vēlamās, mainīt uz sev vieglāko. Bērns izvērtējot situāciju, pats var izvēlēties sev vēlamo pozīciju. Netiek uzsvērtas pareizās, vai nepareizās uzvedības, bet gan pārējo jūtas un emocijas, kas tiek radītas konkrētajā situācijā. (Liepiņa, 1998)

- Loģiskā konsekvence

Šīs metodes pamatā ir mainīt bērna uzvedību, kas ir necieņas pilna, nievājoša un kaitinoša, uz uzvedību, kas ir cieņpilna un saprotoša. Bet šī metode nekādi nedrīkst tik uztverta, kā soda veids, jo tas bērnam radīs tikai papildus spītību turpināt iesākto. Šajā metodē tiek pielietoti 4 soļi.

*Ievērot, saklausīt pretīmrunāšanu.

*Izvēlēties pareizo konsekvenci.

*Izpildīt teikto, pat ja pašam tas sagādā grūtības

*Izvairīties no cīņas ar bērnu (Lasmane, 2003)

Šo metodi parasti izmanto bērniem, kuri ir hiperaktīvi, cenšoties novērst disciplinārās problēmas, kas izpaužas nereaģēšanā vai asā, nievājošā uzvedībā. Ar šo metodi var panākt, ka bērns kļūst mierīgāks un spēj izvērtēt savu rīcību. Apzinās, ka vienkārša paklausība nav nekas pārdabisks, bet, ka tā ir normāla dzīves sastāvdaļa. Bērns iemācās savaldīt savas emocijas un iemācās klausīties, lai pilnībā izprastu kādus konkrētus noteikumus, kas konkrētajā situācijā viņu skar. Apzinās, ka savas hiperaktivitātes rezultātā var zaudēt kādu privilēģiju, un tas bērnam liek mainīt savu rīcību.

Šīs metodes var tikt iesaistītas rotaļnodarbībā, kad tiek skaidroti rotaļas nosacījumi. Bērnam jau sākumā jābūt informētam, par nosacījumiem, jo sākuma stadijā bērns savu uzmanību var noturēt vislabāk, tādējādi arī tālākajā gaitā atceroties būtiskos nosacījumus.

3.2.Multimodālās korekcijas iespējas bērniem ar UDHS

R.Strautmane (Strautmane, 2012) ir pētījusi hiperaktīvus bērnus, kuriem ir uzstādīta diagnoze. Bērnu skaits grupār ar hiperaktivitāti katru gadu tikai pieaug. Tad nu tiek meklēti risinājumi lai šo problēmu mazinātu un pat novērstu. Hiperaktivitāte kā nozīmīga problēma vairāk pētīta ASV, Krievijas un Eiropa zinātniskajos darbos. Tajos zinātnieki par galvenajām uzvedības problēmām atzinuši : pērmērīgu aktivitāti, impulsivitāti, uzmanības koncentrēšanas problēms, paaugstinātu uzbudināmību, grūtības mācībās, kā arī grūtības adaptēties sociālajā vidē.

Jaunākos zinātnieku pētījumos ko izstrādājuši J.Purpura, S.Vilons, C.Lonigans(Purpura, Wilson, & Lonigan, 2010) , tiek rakstīts, ka nepieciešams jau savlaicīgi diagnosticēt UDHS un bērna impulsivitāti. Jo ātrāk šīs problēmas tiks diagnosticētas, pēc iespējas jau pirmajos dzīves gados, jo vieglāk būs novērst turpmāku negatīvas uzvedības paternu izpausmi, kas ļoti labi redzama jau pirmsskolas vecumā un arī pusaudžu gados.

Strautmane veicot izpēti procesu ir noteikusi multimodālās korekcijas mērķi un tas ir ,veidot metodoloģisku, pamatotu sistēmu darbā ar bērniem, kuriem ir uzstādīta UDHS diagnoze. Lai īstenotu šo procesu tiek veidota pieeja , kurā tiek iekļautas arī lomu spēles, kas darbojas plānveidīgā, pa soļiem noformulētā darbībā. (Политика, 2008) Šī programma virzīta uz bērnu psiholoģisku, psihoterapeitisku un pedagoģisku stratēģiju, kuras laikā bērns apgūst veiksmīgu adaptāciju, rehabilitāciju, kā arī savas personības izaugsmi. Multimodālo terapiju nav iespējas īstenot sastrādājoties tikai ar bērniem. Tā ir ciešā saiknē ar bērnu vecāku ieguldītājam pūlēm.

3.2.Rotaļa, kā pedagoģiskā korekcijas iespēja

Rotaļa ir veids, kas pirmsskolā tiek izmantots nepārtraukti, jebkurā vecuma grupā. Caur rotaļu bērni iejūtās savā pasaulē, kur var radoši izpausties un veicināt savu fantāziju. Rotaļa tiek definēta, kā interesanta, izklaidējoš rakstura nodarbība grupā laika īsināšanai, atpūtai, redzesloka paplašināšanai, pozitīvu attiecību veidošanai vai kādam noteiktam mācību mērķim. Var izdalīt vairākas rotaļu grupas:

- Simboliskās radošās rotaļas- šīs rotaļas izdomā paši bērni. Par pamatu tiek ņemts viņu iepriekšējā pieredze, tas ko viņi redzējuši, piedzīvojuši
- Spēles , rotaļas ar noteikumiem- šo rotaļu noteikumus izdomājuši pieaugušie. Tās tiek izmantotas pedagoģiskajā procesā, kā izglītojošs palīg līdzeklis
- Rotaļspēles- šajās rotaļās minās radošo un rotaļu ar noteikumiem kārtība. Noteikumus izdomā pieaugušie, bet bērni vada radošo procesu.(Engere,Gleške, 2003, 4)

Kā jau visas lietas dzīvē, tāpat arī rotaļa pilda kādas noteiktas funkcijas. Tās sīkāk tik attēlotas tabulā.

Rotaļa kā bērna pašattīstības sekmētājs (Dzintare, Stangaine, 2007,21).

2.tabula

Funkcijas	Paskaidrojums
Izglītojošā funkcija	Šī funkcija attīsta bērnu kopumā gan audzinot, gan mācot. Tāveic sociālo, sensomoto, kognitīvo, kreatīvo funkciju. Šī funkcija bērnam attīsta arī fizisko veselību un palīdz sagatavoties dzīvei
Bērna dzīves organizācijas funkcija	Bērns mācās organizēt savu laiku, aizpildot to ar rotaļu, kā nozīmīgu darbību. Šo funkciju izmanto arī pieaugušie, kā rotaļu pārvēršot dažādas dzīves situācijas- darbu, mācības, atpūtu.
Bērna attīstības diagnostikas funkcija	Bērnā rotaļājoties visvieglāk novērtēt viņa attīstības līmeni, jo tas ir brīdis, kad tiek izpaustas brīvas, nepiespiestas darbības
Terapijas funkcija	Rotaļa bērnu – ārstē, nomierina, uzmundrina. Caur rotaļu bērns vecina savu garīgo veselību. Rotaļu kā terapijas veidu neizmanto vien psihoterapeiti, bet gan arī pirmsskolas izglītības iestādēs, skolā, ģimenē.

3.3.Lomu rotaļas

Lomu rotaļu laikā bērni var iejusties dažādos tēlos, kas parasti rosina viņos vēlmi ieņemt pieaugušā lomu, tādējādi parādot sava patstāvību un varēšanu. Caur lomu rotaļu bērns pauž savas emocijas. Lomu rotaļa bērnam dod iespēju kādā konkrētā situācijā iztēloties sevi vai kādu citu. Šīs ir rotaļas, kur bērns var būt jebkas, ko vien viņš vēlas. Caur šo procesu attīstās bērna fantāziju pasaule, spēja būt radošam un patstāvīgam savās domās un idejās.

Pedagoģe A.Baranova (Baranova, 1999,68) lomu spēli raksturo kā tā, ka galvenais lomu spēļu situācijas uzmanības objekts ir konfliktu risināšana, vērtējoša attieksme pret sevi un citiem. Viņa skaidro, ka bērnam iejūtoties un izpildot vairākas lomas cilvēks vingrina domāšanu un ar imitācijas palīdzību vecina pašizziņu. Svarīgi ka lomu rotaļas aktualitāte bērnam tiešām ir svarīga, jo tikai tad var sasniegt vēlamu rezultātu. Izspēlējot konkrētas problēmsituācijas lomu rotaļās, bērns iemācās tās pielietot arī ikdienā, kontaktējoties ar saviem vienaudžiem. (Engere, Gleške, 2003)

Līga Miķelsone(Miķelsone, 2002) raksta, ka caur lomu rotaļu var pārbaudīt:

- Kā bērni izpratuši konkrēto situāciju
- Kā bērni atšķir būtisko, no mazāk svarīgā
- Kā bērni spēj ieklausīties citos

- Izkopt toleranci
- Dod iespēju iedzīvoties dažādās situācijās
- Kā bērns māc izteikt savu viedokli un aizstāvēties
- Rastu priekšstatu, cik dažādi bērni izprot vienu un to pašu jautājumu, problēmu. (Miķelsone, 2002, 106)

Bērni lomu rotaļās izspēlē dažādas ikdienas situācijas, kas viņos radījušas kādas emocijas. Caur šīm rotaļām bērns mācās dažādas attieksmes, emocijas. Daudzi bērni pirmsskolas izglītības iestādē vēlas iejusties audzinātājas lomā, atkārtot dažādas kustības, procesus. Bērni, kas izjūt līderību grupā, izvēlās būt par lomu rotaļu galvenajiem tēliem, bet bērni, kas ir klusāki, un vēl nespēj skaļi izteikt savu viedokli, piekrīt būt par mazāk svarīgiem tēliem.

Lomu rotaļai ir 6 funkcijas, kuras sīkāk tiks attēlotas tabulā.

Lomu spēles funkcijas (Rubana, 2000, 162-163)

3.tabula

Funkcijas	Attēlo sevi	Attēlo citus skolēnus	Attēlo citu personu
• Aprakstīt , ilustrēt, demonstrēt problēmu situācijas darbības procesā	Tā es redzu sevi šajā situācijā	Vai tu pārstāvi sevi šajā situācijā	Tā rīkotos x persona
• Demonstrēt Demonstrēt rīcību Izturēšanās tehniku	Tā es daru	Tā tu varētu darīt	Tā viņi dara
• Attīstīt prasmes	Es cenšos (mēģinu) to izdarīt	Tā es redzēju tevi	Mēs uzlabojam savas prasmes pieņemot citu pieredzi
• Refleksēt Dot atgriezenisko saiti	Es sevi redzēju tā	Vai tā tu jūties manas rīcības rezultātā?	Tagad es saprotu kāpēc viņi darīja tā
• Izprast	Es labāk izprotu savas izjūtas		Tagad es saprotu kāpēc viņi jūtas tā
• Izpaust	Mana darbība pauž manas izjūtas		

Izspēlējot lomu rotaļas bērns attīsta visas šīs prasmes, kā arī iemācās caur lomu rotaļu pozitīvu komunikāciju ar citiem bērniem. Bērns gūst atgriezenisko saiti, jo kopīgi izspēlētās lomu rotaļās gan tiek iegūta jauna pieredze, gan tiek nodotas jau iepriekš iegūtās zināšanas, pieredze. Bērns tādējādi iegūst jaunas zināšanas par apkārtējo pasauli, un tajā notiekošajiem procesiem.

Empīriskā daļa

1.Pētījuma norises apraksts

Pētījuma gaitā tika pētīts Rīgas Teikas X pašvaldības bērnudārzs. Bērnudārzā pašlaik ir 5 grupiņas, no kurām viena ir grupiņa krievu tautības bērniem. Kopējais audzēkņu skaits bērnudārzā ir 102 bērni. Bērnudārzā atrodas Teikas rajonā un ir aprīkots ar bērniem nepieciešamo inventāru, zaļo zonu ar kokiem un citiem dabas objektiem. Bērnudārza teritorijā ir uzstādīts bērnu laukumiņš, kas ir sadalīts 5 daļās, nodalot katras grupas teritoriju. Pētījumā tiks novērota pirmsskolas vecuma grupa ar bērniem 5-6 gadu vecumā. Bērnu skaits šajā grupā 18 bērni no kuriem 7 ir meitenes un 11 zēni. Vidējais apmeklējums šajā grupā ir ap 14 bērni.

Šajā izglītības iestādē sāku strādāt no šī gada septembra, tāpēc galvenais uzdevums bija iepazīt katru bērnu, izzināt viņu spējas, talantus un intereses. Lai panāktu pēc iespējas pozitīvāku rezultātu, tika veiktas arī pārrunas ar katru vecāku atsevišķi, tādējādi uzzinot par bērna stiprajām un vājajām pusēm. Tā kā grupā pēdējā laikā bija mainījušās daudzas audzinātājas, tas ir ietekmējis arī vecāku attieksmi, kas bieži vien sarunu laikā parādās bailēs un neapmierinātībā. Bērniem šajā laikā izveidojusies neuzticība pedagogiem, bet tajā pašā laikā viņi ir kļuvuši fleksibli pret pārmaiņām. Bērni grupā slimo ļoti maz. Ir veselīgi, spēcīgi un ar labām intelektuālajām spējām. Tālāk sīkāk tik raksturots katrs no bērniem, parādot viņa personības spilgtākās iezīmes.

Septembra pirmajā nedēļā, uzsākot darba gaitas bērnudārzā, tika veikti novērojumi, kuri tika rakstiski piefiksēti. Novērotas tika gan bērnu sadzīves iemaņas, gan intelektuālās darbības, kā arī fiziskā attīstība un sociālās attīstības līmenis. Tā kā bērnudārza bērnu apmeklējums pirmajā nedēļā bija neregulārs, tika veiktas pārrunas ar otru grupas audzinātāju, kas ar konkrēto grupu strādā no septembra. Sarunas laikā tika piefiksēta arī to bērnu attīstības līmenis, kas konkrētajā nedēļā bērnudārzu neapmeklēja.

(Bērnu vārdi ir mainīti)

Polina- 5 gadi, krieviete. Ļoti labas komunikācijas spējas, ir zinātkāra un radoša. Spēj ātri pielāgoties un apgūt jaunas prasmes. Apmeklē deju nodarbības un ir ļoti labi organizēta.

Eduards-5 gadi, latvietis. Daudz runā un diskutē gan ar pieaugušajiem gan ar grupas biedriem. Ir draudzīgs pret grupas biedriem, izrāda līderību. Ātri apgūst jaunas prasmes un pielāgojas nestandarta situācijām. Ārpus bērnudārza apmeklē dejas un sporta nodarbības.

Toms- 6 gadi, latvietis. Runātīgs, mierīgs, konflikta situācijā reaģē miermīlīgi un visbiežāk padodās. Ārpus bērnudārza apmeklē angļu valodas nodarbības. Ir augsti attīstītas intelektuālās spējas.

Kate- 5 gadi, latviete. Bieži slimo un no rītiem grūti atvadīties no mammas. Ir atvērta, bet ne vienmēr iesaistās visās aktivitātēs. Draudzīga pret grupas biedriem. Patīk likt puzzles un spēlēt galda spēles.

Renārs- 5gadi, latvietis. Vienmēr atrodas nepārtrauktā kustībā, skrien, rāpjās, kur nevajag,neatsaucās. Ļoti mīls, bet reizēm neprognozējams. Uzmanības noturība ir ļoti zema. Ir ļoti sportisks un enerģisks.

Kārlis- 6gadi, latvietis. Skatās grāmatas un liek grūtas puzzles. Ir ieinteresēts uzzināt jaunu. Ļoti radošs un atraktīvs. Reizēm iekļūst konfliktsituācijās,jo patīk komandēt citus bērnus.

Magnuss- 5gadi, latvietis. Nervozs, nepatīk dalīties. Grupu aktivitātēs piedalās negribīgi. Individuālo darbu spēj paveikt ļoti labi, izrādot lielu interesi. Vairāk spēlējas viens, un dialogos ar citiem bērniem īpaši neiesaistās.

Roberts- 6gadi, krievu tautības. Ir vairāk vērst uz sevi, nepatīk dalīties. Maz runā, bet lielu uzmanību pievērš rotaļlietām. Ļoti labi padodās fiziskās aktivitātes.

Evelīna- 6 gadi, latviete. Uzdod daudz jautājumu, ir zinātkāra un pārliecināta. Spēj pozitīvi reaģēt konfliktsituācijās un ir sabiedriska. Iesaistās radošajā darbībā un pēc bērnudārza apmeklē dziedāšanas nodarbības.

Madara- 5 gadi, latviete. Emocionāla, ātri aizkaitināma. Patīk mūzika un radošās nodarbības. Grūti atvadīšanās brīži no rītiem. Grūti pielāgojas jaunām situācijām.

Maksims- 6 gadi, krievu tautības. Agresīvi reaģē konfliktsituācijās. Patīk fiziskās aktivitātes, bet uzmanības noturība ir neliela. Bieži ir konfliktu iniciators.

Elza- 5 gadi, latviete. Vienmēr mierīga un nosvērta, reti raud. Draudzīga pret citiem bērniem un atvērta kopīgām rotaļām. Radoša un ar ilgu uzmanības noturību. Izrāda ieinteresētību. Patīk mūzika un dejas.

Alberts- 5 gadi, latvietis. Ļoti labi stāsta par sevi un savu ģimeni. Vienmēr mierīgs un nosvērts. Patīk lomu rotaļas, bet parasti neizvēlās būt vadošais. Zinātkārs, intelektuāls, patīk dziedāt un dejot.

Sandra- 6gadi, latviete. Aktīva, sportiska. Patīk dziedāt un dejot. Iesaistās lomu rotaļās, kur parasti vēlas spēlēt vadošo lomu. Ir pārliecināta par sevi un izrāda līderību.

Māris- 5gadi, latvietis. Komunikabls, labi tiek galā ar konfliktiem , mierīgi neaģējot. Lūdz palīdzību, kad tā nepieciešama. Piekļājīgs un izrāda interesi par jaunām lietām. Sportisks, atraktīvs.

Harijs- 6gadi, latvietis. Mīļš, mazliet lēnīgs. Pieprasa daudz uzmanības, ir greizsirdīgs. Labi tiek galā ar nodarbību uzdevumiem. Nav komunikabls, patīk darboties vienam.

Beāte- 6gadi, latviete. Smaidīga, pozitīva, vienmēr ieinteresēta. Patīk radošā darbība, iesaistās nodarbībās un atbild uz sarežģītiem jautājumiem, kā arī pati uzdod daudz jautājumus.

Madars- 6gadi, lavietis. Sportisks, atraktīvs. Ātri sadraudzējas arī ar jauniem bērniem. Runātīgs un ātri apgūst jaunas lietas, zināšanas.

2.Pētījuma metožu izvēles pamatojums un apraksts

Lai iepazītu un izzinātu bērnu specifiskās īpašības konkrētajā grupā, par pētījuma metodēm tika izvēlētas :

- Pedagoģiskās novērošanas metode
- Eksperimenta metode
- Novērojumos gūto rezultātu matemātiskā statistikas metode

Pedagoģiskā novērošanas metode tiek lietota lai noskaidrotu, katra bērna individuālās iezīmes, un izpētītu bērna rīcību dažādās situācijās. Novērojuma laikā tiek analizēta un piefiksēta katra bērna uzvedība un rīcība kādās noteiktās situācijās, kas bieži ir konlikti. Novērojumi tiek veikti nepārtraukti, visas dienas garumā, piefiksējot gan mirkļus, kad bērns ir noguris, un kā viņš reaģē un situāciju, gan brīžos, kad viņš ir atpūties, un reaģē uz situāciju. Tiek veikti novērojumi, kā bērni komunicē viens ar otru, kādi dialogi tiek veidoti, un kādas emocijas izrāda bērns . Veicot novērojumus tiek piefiksēti brīži, kuros būtu veicami vislielākie uzvedības korekcijas pasākumi, gan arī tiek pievērsta uzmanība tieši bērniem , kuriem ir pastiprinātas uzvedības problēmas. Salīdzinājumā ar pedagoģiskās parādības vai fakta izpēti ikdienas apstākļos, ar tiešas novērošanas palīdzību eksperiments ļauj mākslīgi atdalīt pētāmo parādību no citām, kā arī izmanto mērķtiecīgi pašus pedagoģiskās iedarbības apstākļus ar pētāmo, lai izsektus konkrētajos apstākļos iegūtos rezultātus.(Rēzeknes augstskola, 2003)

Pedagoģiskā eksperimenta mērķis- novērot bērnu uzvedību un noskaidrot uzvedības problēmas, kas ir aktuālākās Rīgas bērnudārza X grupā ,eksperimenta sākumā. Un pēc veiktās pedagoģiskās korekcijas izmantojot lomu , sižeta rotaļas, tiks salīdzināts kā izmainīsies bērnu uzvedība. Veicot pedagoģisko eksperimentu ir būtiski izsecināt ,vai tas netraucēs pedagoģiskā procesa normālu virzību un ir atbilstošs konkrētajam bērnu vecumam. Eksperimenta laikā netiek pātraukta arī pedagoģiskā novērošana, kuras laikā notiek bērnu uzvedības analizēšana. Eksperimenta mērķis ir atkārt bērnu uzvedības problēmas grupā un caur lomu rotaļām sekmēt bērnu izglītojošās funkcijas, dzīves organizācijas funkcijas, attīstības diagnostikas funkcijas un rotaļu pielietot arī kā terapijas funkciju, kuras laikā bērns atslābinās, nomierinās un kļūst emocionāli veselāks.(Dzintere, Stangaine, 2007)

Tā kā par lomu rotaļas svarīgāko objektu var uzskatīt konfliktu risināšanu, kas šajā vecumā ir ļoti aktuāla atzīst A.Baranova (Baranova,1999), tad lomu rotaļas tēmas ir izvēlētas aktualizējot grupā svarīgākos un nepieciešamākos tematus, kuros paši bērni varēs iejusties, vēlāk attiecinot spēlē izspēlēto uz ikdienas dzīvi. (Engere, Gleške , 2003)

Bērniem pirmsskolas vecumā savu ķermeni un emocijas vislabāk palīdz izzināt 4 maņas ,kas ir tauste , dzīvības sajūta, kustība un līdzsvara sajūta raksta V.Golubina (Golubina, 2007), tad caur lomu rotaļām , šīs maņas arī tiks attīstītas, palīdzot bērniem gūt labas emocijas, kas izraisa prieku, ne agresiju un dusmas.

Novērojumos gūto rezultātu apstrādes ar matemātiskās statistikas metodi mērķis ir ar diagrammu palīdzī uzskatāmā veidā parādīt iegūtos rezultātus par bērnu uzvedības problēmām.

3.Pētījuma norises apraksts

1.posms

Lai izprastu situāciju grupā, tiks veikti pedagoģiskie novērojumi, caur kuriem tiks noskaidrotas galvenās uzvedības problēmas grupā. Kā arī tiks novērotas tādas bērnu prasmes kā sadarbība, gan ar grupas biedriem, gan ar pieaugušajiem. Lai novērojumi būtu veiksmīgāki un pilnvērtīgāki, novērojumi netiks veikti tikai nodarbības laikā, bet arī pārējā dienas ritā, kas ir – rīta cēliens, brokastis, rīta aplis, rotaļnodarbība utt. Uzmanība tiks pievērsta gan katram bērnam individuāli, gan arī situācijās, kurās būs iesaistīti vairāki bērni.

Novērotas tiks tādas bērnu uzvedības problēmas kā impulsivitāte, agresivitāte, uzbudināmīga, viegla uzmanības novēršana, pārmērīga aktivitāte, neuzmanība, grūtības mācībās, uzmanības trūkums. Tabulā tiks attēlotas situācijas, kuras definējamas kā problēmsituācijas, kā arī bērnu vārdi, kas tās izraisījušas.

1.nedēļa pirms eksperimenta uzsākšanas

4.tabula

Novērojamā pazīme	Izpausmes	Pirms eksperimenta uzsākšanas
1.Impulsivitāte	Rīkojas bez apdomas, strauja, neprognozējama rīcība	<ul style="list-style-type: none">• Elza un Sandra sastrīdējās, jo nevarēja sadalīt grāmatu• Renārs braukājoties ar mašīnu, uzbrauc Madarai
2.Agresivitāte	Asi reaģē, sit, skrāpē, grūstās	<ul style="list-style-type: none">• Alberts uz bērnu dārzu līdzīgi paņēmis savu iemīļoto mašīnu un spēlējās ar to. Pieskrien Maksims un Albertam grib atņemt mašīnu, bet Alberts nelaiž vaļā mašīnu. Beigās Maksimam izdodās izraut Albertam mašīnu no rokām.• Nodarbības laikā Roberts iekniebj Polinai• Ejot uz ģērbtuvu Kārlis pagrūž Evelīnu• Bērni ģērbtuvē ģērbjas lai dotos pastaigā. Renārs pieskrien pie Evelīnas un atņem džemperu• Ejot pa trepēm Maksims pagrūž Kati• Sportojot visi bērni vāc bumbas kastē, bet Sandra tās visas ber ārā• Pastaigas laikā Eduards atrada zaru, ar kuru skrēja pakaļ Katei
3.Uzbudināmība	Grūti nomierināt Viegli aizkaitināt	<ul style="list-style-type: none">• Sandra Harijam atņem grāmatu. Harijs sāk raudāt un arī dabūjot grāmatu atpakaļ nenomierinās• Mūzikas nodarbībā Maksims sāka skriet pa grupu, pēc kāda laika pievienojās Kārlis, Sandra, Renārs, Roberts, Magnuss.

		<ul style="list-style-type: none"> • Ejot gulēt Elza sāka sarunāties ar Kati. Pēc laika visa grupa sarunājās. • Pie pusdienu galda Harijs sāka sist kulaku pret galda. Pēc aizrādījuma mazliet norimās, bet pēc brīža kulakus sita vēl stiprāk.
4.Viegla uzmanības novēršana	Nepabeidz uzdevumus līdz galam, neklausās	<ul style="list-style-type: none"> • Sākoties nodarbībai, skolotāja lūdz bērnus sakārtot mantas. Renārs sāk kārtot, bet tad viņa uzmanību pievērš Elza ar citu mantu. Renārs noņem mantu zemē un krien pie Elzas, izrādot interesi par viņas mantu. • Vizuālās mākslas nodarbībā Kārlis sāk zīmēt Kates lapā • Sporta nodarbībā visi bērni vāc bumbas, bet Harijs ieraugot krāsainos riņķus, krien un ņem tos
5.Pārmērīga aktivitāte	Nepārtaukti atrodas kustībā, skrien, kāpj kur nedrīkst, pims iemigšanas ir nemierīgs, knosās	<ul style="list-style-type: none"> • Visi bērni tiek ielikti gulēt un skanot šūpuļdziesmai lēni iemieg. Renārs nepārtraukti knosās, dīdās. Nenomierinās arī tad, kad audzinātāja sēž blakām. Un visu diendusu tā arī neaizmieg • Tīrot zobus Kārlis sāk ar zobubirsti bakstīt Kati • Ejot pastaigā, Māris aizskrēja uz laukumiņu , negaidot grupas biedrus • Renārs dīdoties pie galda izlēja krūzi ar dzērienu • Sēžot pie galda, Sandra dīdoties nokrita • Ritmikas nodarbības laikā Maksims skraida pa grupu • Renārs slēgāja gaismu to ieslēdzot, izslēdzot, tā atkārtodams vairākas reizes
6.Neuzmanība	Palaiž garām uzdevuma nosacījumus , cenšas visu izdarīt ātrāk, bet bez rūpības	<ul style="list-style-type: none"> • Sākoties nodarbībai audzinātāja paskaidro uzdevumu, bet tajā laikā Sandra sarunājas ar Magnusu. Uz aizrādījumu abi reaģē, bet Magnuss pēc laika sāk runāt ar Kārli. Kad jāpilda uzdevums Magnuss to izpilda visātrāk, bet ne pēc dotajiem nosacījumiem. • Ģērbjoties Alberts uzvilka otrādi zandeles • Elza skrienot aizķērās aiz zara un nokrita • Mūzikas nodarbības laikā bērni dzied dziesmu par gailīti. Sandra nezina vārdus, jo neklausījās
7.Grūtības mācībās	Grūti ieklausīties un pildīt dotos norādījumus	<ul style="list-style-type: none"> • Maksims atsakās turēt zīmuli pareizi rokās, līdz ar to nevar rūpīgi izpildīt darbu

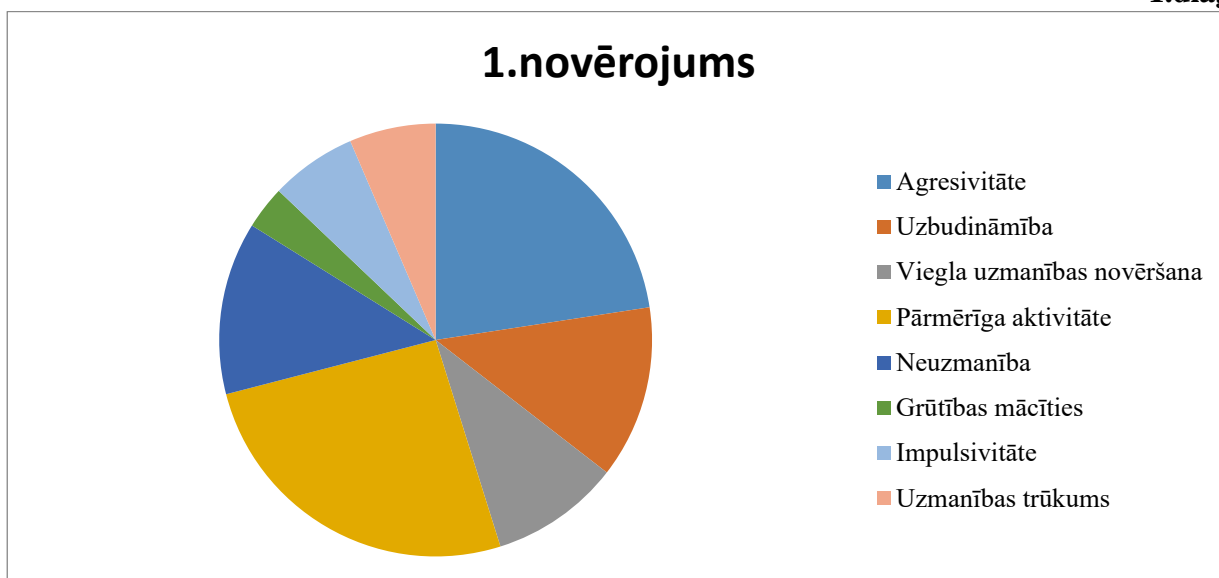
8.Uzmanības trūkums	Grūti koncentrēties uz kādu noteiktu uzdevumu ilgāku laiku.	<ul style="list-style-type: none"> • Renārs sporta nodarbības laikā soļojot pa apli pēkšņi sāk soļot uz otru pusi, izjaucot visu kārtību • Klusās stundas laikā Maksims pēkšņi sāk skaļi uzvesties
---------------------	---	--

Novērojuma rezultāti

Pirmās novērojuma nedēļas laikā tika novērotas 31 uzvedības problēmas

- 1.Impulsivitāte- 2 gadījumi
- 2.Agresivitāte – 7 gadījumi
- 3.Uzbudināmība- 4 gadījumi
- 4.Viegla uzmanības novēršana- 3 gadījumi
- 5.Pārmērīga aktivitāte- 8 gadījumi
- 6.Neuzmanība-4 gadījumi
- 7.Grūtības mācībās-1 gadījums
- 8.Uzmanības trūkums- 2 gadījumi

1.diagramma

Uzvedības problēmu biežums

Pēc gūtajiem novērojumiem var secināt, ka visbiežākie gadījumi, kad novērojamas uzvedības problēmas ir bērnu pārmērīga akritivāte, kas saniedz 8 gadījumuss , un Agresivitāte, kas sasniedz 7gadījumus. Pēc tam seko neuzmanība un uzbudināmība ar 4 gadījumiem, kā arī viegla uzmanības novēršana ar 3 gadījumiem.

Var secināt, ka vislielākās uzvedības problēmas ir Renāram, kuram tās novērotas 6 gadījumos, pēc tam seko Maksims ar 5 gadījumiem un Sandra ar 4 gadījumiem. Pārējie bērni grupā novēroti ar mazāk kā 4 uzvedības problēmu gadījumiem.

2.posms- lomu rotaļu iekļaušana grupu nodarbībās

Tā kā noslēdzoties pirmajai novērošanas nedēļai par biežākajām uzvedības problēmām tiek atzītas situācijas kurās tiek pausta agresija un pārmērīga aktivitāte, tām turpmāk tiek pievērsta lielāka uzmanība. Otrais pētījuma posms ilgst 8 nedēļas, kuru laikā tiek organizētas 8 lomu un sižetu rotaļas, kas palīdzēs koriģēt bērnu uzvedību dažādās ikdienā sastopamās situācijās. Katru nedēļu tiek organizēta viena lomu rotaļa, kas ir atbilstoša nedēļas tēmai.

Lomu rotaļu plāns un gaita 8 nedēļām

5.tabula

	Nodarbības gaita	Izvērtēšana
1.Nodarbība Nedēļas tēma- mājdzīvnieki	Kā pirmā rotaļa tika izvēlēta „ Mēmais šovs ”. Lai veicinātu bērnu iesaistīšanos procesā, spēles sākumā katram bērnam bija jānosauc dzīvnieks, kas vainu nu viņam patīk, vai nepatīk. Dzīvnieku nosaukumi arī tika uzrakstīti uz lapiņām, kurus pēc tam velkot ārā bērniem ir jāatēlo. Lai nodarbinātu visus bērnus, katram tika iedota vilniņa, kuru spēles laikā jāizplucina. Pēc tam izlucinātā vilniņa tika pielīmēta pie aitas silueta. Rotaļas laikā daudzi bērni nosauca vienu un to pašu dzīvnieku, nerosinot savu radošumu bet pakļaujoties apkārtējo ietekmei. Kad tika attēloti dzīvnieki, Renārs sāka skaļi kliegt, nosaucot savus variantus, uz ko pievienojās vēl citi bērni, mēģinādami viens otru pārkleigt. Skolotāja aizrādīja Renāram un paskaidroja, ka šajā spēlē nekliež, bet paceļot roku izsaka savu minējumu, savādāk spēlē nevar piedalīties, jo tas traucē citus bērnus. Renārs nomierinājās, bet pēc laika atkal sāka uzvesties skaļi un tāpēc šoreiz viņam bija jānododās sēdēt pie galda.	Rotaļas laikā tika novērotas tādas uzvedības problēmas kā impulsivitāte un uzbudināmība. Jo sākot skaļi uzvesties vienam bērnam, diezgan ātri pievienojās arī pārējie. Iespējams, ja rotaļas sākumā būtu konkrētāk izrunāti spēles noteikumi, reakcijas būtu savādākas. Šeit tika pielietota metode „izmantosi ļaunprātīgi-zaudēsi”, jo Renārs ar savu skaļo uzvedību bija zaudējis prioritāti sēdēt pie pārējiem bērniem. Bet arī pārējie bērni caur šo mācās, ka par skaļu uzvešanos var zaudēt iespēju piedalīties kādā procesā. Šajā nodarbībā bērni mācās, kā klausīties citos, neesot agresīviem un skaļiem. Lai mazinātu pārmērīgu aktivitāti, bērniem tiek iedota vilniņa, kuru plucināt spēles laikā.
2.Nodarbība Nedēļas tēma- es rūpējos	Bērniem rotaļās patīk ieņemt pieaugušā lomu, tāpēc nākamās rotaļas nosaukums ir „ Veterinārārsts ”. Šajā nedēļā katrs bērns uz bērnudārzu ir paņēmis savu mīļāko rotaļlietu, kas ir kāds dzīvnieks. Rotaļas gaitā katrs bērns iejūtās veterinārārsta lomā, uzsienot galvā lakatiņu un uzvelkot	Bērni bija ļoti ieinteresēti, jo visi bija paņēmuši līdzīgu savu mīļdzīvnieciņu. Bērniem patīk rūpēties par dzīvniekiem, un tas ir labs veids kā rosināt iejūtību un līdzjūtību ne tikai pret dzīvniekiem, bet arī vienam pret otru, tādējādi

	<p>gumijas cimdus. Sandra nevarēdama uzsiet lakatiņu sāk raudāt. Audzinātāja stāsta, ka sākumā palīdzēs Elzai un tad dosies palīdzēt viņai, bet Sandra turina raudāt. Kad tērpi uzvilkti, audzinātāja stāsta, ka par dzīvniekiem ir jārūpējās. Tiek nosaukti dažādi uzdevumi, kurus katrs savam dzīvniekam var izdarīt. (Samīlot, sasildīt, ja tam auksti, papaijāt, uzsiet bindi ucc.)</p>	<p>samazinot agresivitāti un impulsivitāti. Kad Sandra sāka raudāt, Kate gribēja palīdzēt, bet Sandra neļāva, norādot, ka grib lai palīdz audzinātāja.</p>
3.Nodarbība	<p>Šajā nodarbībā bērni izspēlē bērnudārzu. Tiek sadalītas lomas, ar kurām pēc tam bērni arī mainās. Audzinātājas loma mainās kā uz vadītāju, jo nu viņa nevada grupas darbību, bet gan dod padomus un uzrauga visu notiekošo. Par audzinātāju tiek iecelta Beāte, jo visu nedēļu ir cītīgi pildījusi visus darbiņus un bijusi paklausīga. Auklīte ir Kate, jo bijusi kārtīgākā. Pēc laika lomas tiek mainītas. Izspēlēta tiek situācija rīta aplī, kur Beāte sāk dziedāt rīta dziesmiņu un ar visiem sasvecinās, nosaucot visu vārdus. Beāte aicina visus pie galda, kur sagatavotas baltas lapas un guašu krāsas. Šoreiz katrs zīmē to, ko pats vēlē. Pēc tam visas dienas garumā bērni var turpināt izspēlēt bērnudārzu, paši sadalot lomas.</p>	<p>Maksims rīta aplā laikā uzvedās nenopietni, nereaģējot uz Beātes sacīto. Renārs knosās un baksta Evelīnu. Elza sarunājās ar Robertu. Tikai kad iejaucās īstā audzinātāja, bērni pievērs tam uzmanību, izrādot necieņu jaunajai izvēlētajai audzinātājai. Skolotāja pastāsta, ka audzinātājas lomā var būt kāds cilvēks, kurš ciena un respektē citus, tāpēc lomu maiņā tos cilvēkus, kas neklausās, neizvēlēties. Šī rotaļa attīsta bērnos prasmi klausīties arī savos vienaudžos.</p>
4.Nodarbība	<p>Šajā lomu rotaļā katrs bērns iejūtās viesmīļa profesijā, klājot galdu. Kā paraugs no rīta ir uzklāts galds, kur ir uzservēti trauki un ēšanas piederumi. Bērni rīta cēlienā to apskata. Sākoties nodarbībai skolotāja aicina katru iejusties viesmīļa profesijā, uzsienuot priekšautu. Pēc dotajiem norādījumiem katram bērnam ir jāuzservē sava vietīņa uz galda, jo vēlāk tiks svinēta Magnusa dzimšanas diena.</p>	<p>Šajā rotaļā tiek trennēta uzmanība, jo izlaižot kādu soli, var palikt bez kāda ēšanas piederuma, kas pēc tam svinot Magnusa dzimšanas dienu būs vajadzīgs. Roberta uzmanību šajā rotaļā novērsa mašīna, ko bija pamanījis mētājamies zem galda. Steidzās to pacelt, bet pa to laiku palaida garām krūzītes uzlikšanu uz galda. Arī Renāra uzmanību novērsa spēļmantiņa, dēļ kuras un uz galda neuzlika dakšiņu.</p>
5.Nodarbība Nedēļas tēma- transports	<p>Šajā nedēļā bērni mācās par transportu. Kā lomu rotaļa tika iekļauta rotaļa „ČukČukbānītis”. Rotaļas galvenais personāžs ir vilciena vadītājs un biļešu kontrolieris. Bērnu uzdevums sākumā ir uzzīmēt biļetes ar kurām varēs iekāpt vilcienā. Sākoties rotaļai izvēl vilciena vadītāju, par kuru šoreiz izvēlas Robertu, atgādinot, ka tas ir ļoti nopietns pienākums. Pa vienam tiek nosaukti bērni,</p>	<p>Bērni ļoti aizrautīgi piedalījās rotaļā, cītīgi krāsoja savas biļetes. Maksims izrādīja lielu prieku, ka tika izvēlēts par pirmo vilciena vadītāju. Polina izrādīja neapmierinātību, ka netika izvēlēta par kontrolieri. Māris brauciena laikā vairākas reizes atdalījās no vilcieniņa, bija neuzmanīgs.</p>

	kas iekāpj vilcienā, pārējie tikmēr pacietīgi gaida. Kad visi bērni sakāuši vilcienā, iekāp bilešu kontolieris, par kuru šoreiz izvēlēta Evelīna un pārbauda vai visiem ir biļetes. Rotaļu turpina, mainot personāžus.	
6.Nodarbība	Lai bērnos veicinātu vēl labākas sadarbības prasmes, bērni tika sadalīti pa grupām. Šoreiz lomu rotaļā tika atveidotas ģimenes ikdienišķas situācijas, kurās piedalās mamma, tētis, brālis, māsa, ome, opis. Katrai grupīnai bija jāizspēlē kāda konkrēta situācija, piemēram, došanās uz veikalu, gulētiešana, došanās uz bērnudārzu. Audzinātāja uzdeva jautājumus, lai palīdzētu bērniem izspēlēt situācijas.	Šajā nodarbībā bērni mācījās sadarboties. Katrā grupā bija viens bērns kurš uzņēmās vadošo lomu-mammu, bet vienā grupā Elza un Sandra nevarēja izlemt, kura būs mamma. Pēc neliela strīda Sandra piekāpās. Kamēr kāda grupa rādīja savu priekšnesumu, pārējiem bērniem bija jāklausa. Toms ar Renāru sāka skaļi sarunāties un grūst viens otru nost no krēsla. Pēc audzinātājas aizrādījuma abi puīši nomierinājās.
7.Nodarbība Nedēļas tēma- es stāstu, klausos	Pasaka par „ Sarkangalvīti un vilku ”. Audzinātāja sākumā pastāsta stāstu. Pēc tam ar bērniem pārrunā, kas tad tajā notika. Bērniem tiek uzdoti dažādi jautājumi. Pēc tam stāsts tiek pastāstīts vēlreiz, un tiek sadalītas lomas, kuras pēc tam bērni atveido.	Caur šādu lomu spēles metodi bērni mācās koncentrēties un trennē atmiņu. Caur šādu stāstu tiek parādīts, kas var notikt pielietojot agresivitāti. Bērni pēc stāsta atainošanas izteica savu viedokli, kas stāstā patika, kas nē. Maksims, kuram agresivitāte tika novērota diezgan bieži, atzina, ka tāda uzvedība nav laba.
8.Nodarbība Nedēļas tēma- mans bērnudārzs	Pēdējā nodarbības dienā lomu rotaļa notika dialogā ar audzinātāju. Katram bērnam bija dots kāds laiks, kad viņš varēja iejusties audzinātājas lomā , bet audzinātāja – bērna. Bērna uzdevums bija izplānot 10 minūtes ko darīt ar audzinātāju, kas tagad ir bērna lomā pēc saviem brīviem uzskatie. Šī rotaļa turpinājās arī pēcpustdienas cēlienā. Bija svarīgi, lai katrs bērns būtu izjutis, kā tas ir kontrolēt situāciju un būt vadošajam.	Bija bērni, kas šajā laikā piedāvāja darīt izglītojošas lietas, kas ir pužļu likšana, vai galda spēļu spēlēšana. Bet bērnu ar lielāku kustību aktivitāti izdomāja kādu kustību rotaļu.

Organizējot lomu rotaļas bērni izrādīja lielu interesi. Caur lomu rotaļu bērni guva tādus ieguvumus kā :

- Spēju būt drošam un pārliecinātam par sevi
- Attīstīt verbālās un neverbālās komunikācijas prasmes
- Veidojās izpratne par sevi un citiem cilvēkiem
- Bērni iemācās uzņemties atbildību, ne tikai par sevi, bet arī par kādu citu
- Iemācās pateikt „nē”, situācijās, kad tas nepieciešams

- Apgūst prasmi būt radošam, spēju pielāgoties dažādām neparastām situācijām(Engere, Gleše, 2003, 76)

Gūtie rezultāti pirms un pēc pedagoģiskās korekcijas ar lomu rotaļu

Veicot pedagoģisko eksperimentu un novērošanu, pētījuma laikā tika iegūta konkrēta informācija par bērnu uzvedības problēmām grupā. Divu mēnešu laikā pedagoģiskajā procesā tika iesaistītas 8 lomu rotaļas, kuru mērķis bija novērot tādas bērnu uzvedības problēmas, kā agresivitāte, pārāk liela aktivitāte, impulsivitāte un citas.

Uzsākot pētījumu 2018. gada septembrī un noslēdzot tā paša gada oktobrī, pēc iepriekš izvirzītiem kritērijiem, tika veikta bērnu uzvedības problēmu fiksēšana, kas attēlota tabulā, izmantojot šādus apzīmējumus:

- 0 punkti- nekad
- 1 punkts- reti
- 2punkti- dažreiz
- 3 punkti-bieži

Rezultātu apkopojums pirms un pēc pedagoģiskās korekcijas

6.tabula

Uzvedības problēmas	Impulsivitāte	Agresivitāte	Uzбудināmība	Viegla uzmanības novēršana	Pārmērīga aktivitāte	Neuzmanība	Grūtības mācībās	Uzmanības trūkums
Bērna vārds	Pirms Pēc	Pirms Pēc	Pirms Pēc	Pirms Pēc	Pirms Pēc	Pirms Pēc	Pirms Pēc	Pirms Pēc
1.Polina	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
2.Eduards	0 0	1 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
3.Toms	0 0	0 0	1 1	1 1	0 0	0 0	0 0	0 0
4.Kate	0 0	0 0	2 1	0 0	0 0	1 0	0 0	0 0
5.Renārs	2 1	3 2	2 1	3 3	3 3	1 1	1 1	2 1
6.Kārlis	2 2	0 0	1 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
7.Magnuss	0 0	0 0	2 1	0 0	0 0	1 0	0 0	0 0
8.Beāte	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0

9.Evelīna	1 1	1 1	0 0	1 1	1 1	0 0	0 0	0 0
10.Roberts	0 0	3 2	0 0	3 2	2 1	1 1	0 0	0 0
11.Madara	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
12.Maksims	3 2	2 1	3 2	3 3	3 2	3 2	2 2	2 2
13.Elza	2 1	0 0	2 1	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
14.Alberts	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
15.Sandra	1 0	0 0	3 2	1 1	2 2	2 1	0 0	0 0
16.Māris	0 0	0 0	2 1	1 1	2 2	0 0	0 0	0 0
17.Harijs	0 0	0 0	2 1	2 1	0 0	0 0	0 0	2 2
18.Madars	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0

Apskatot tabulā apkopotos datus, var secināt, ka grupas lielāko daļu ieņem bērni, kam novērotas dažas uzvedības problēmas jau pašā novērojumu sākumā, bet pedagoģiskā eksperimenta laikā tās ir vai nu samazinājušās vai gandrīz pavisma izzudušas. Bet dažiem bērniem novērotas vairākas situācijas, kurās tiek pausta agresija, pārmērīga aktivitāte, impulsivitāte un citas jau novērojuma sākumā. Šo bērnu uzvedības problēmu dēļ grupā cietēji ir pārējie bērni, kas nereti šos negatīvos uzmanības palielinājumus izjūt uz sevis. Bērni, kam ir uzvedības problēmas bieži situācijas, kurās rodas konflikti mēdz atkārtot pēc kāda laika. Tāpēc šo situāciju biežums ir daudz biežāks, nekā bērniem, kam nav uzvedības problēmas, bet konflikti rodas nereti. Bet pēc veiktajām lomu rotaļām, var ievērot, ka problēmsituāciju biežums, bērniem ar izteiktākām uzvedības problēmām, arī ir samazinājies, atstājot pozitīvu ietekmi ne tikai uz sevi pašiem, bet arī uz pārējiem bērniem.

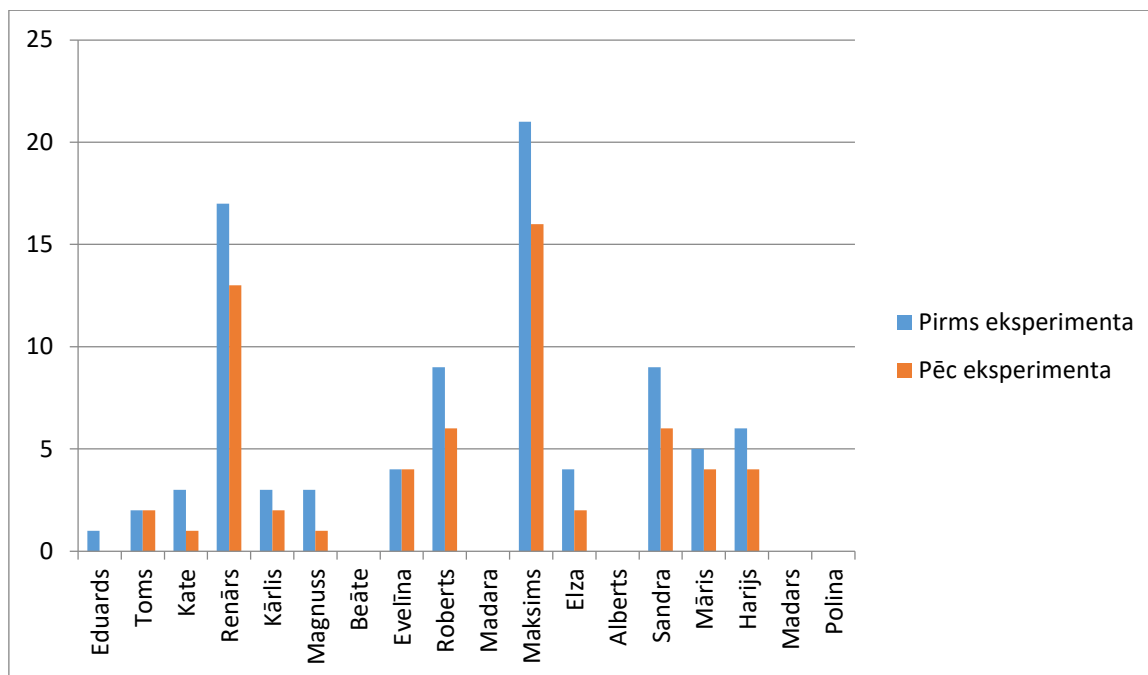
Pēc tabulā iegūtajiem datiem var secināt, ka visvairāk uzvedības problēmu iezīmes piemīt Maksimam, Renāram. Novērojumu laikā pirms eksperimenta būtiski varēja pamanīt šo bērnu agresivitāti un pārmērīgi lielo aktivitāti, kas grupā bieži radīja lielu nekārtību. Bērnu pārmērīgi lielā aktivitāte bieži traucēja arī pedagoģiskajā procesā, izraisot situācijas, kurās tika traucēti arī citi bērni. Bet pēc 8 lomu rotaļnodarbībām, bērnu uzvedības problēmas mazinājās. Palielinājās spēja koncentrēties uz konkrētu uzdevumu ilgāku laiku, kā arī mazinājās agresivitātes situācijas.

Pēc 8 lomu rotaļām bērnu uzvedība uzlabojās. Problēmsituāciju skaitam ne pilnībā izzūdot, bet ievērojami samazinoties, bērnu sadarbība grupā palielinājās.

Pēc pedagoģiskās korekcijas bērnu uzvedība uzlabojās pilnīgi visiem bērniem. Tikai tiem bērniem, kuriem uzvedības problēmas netika fiksētas pirmajā nedēļā, būtiskas izmaiņas nenotika arī pēc eksperimenta. Tikai papildus tika uzlabotas radošās spējas un sadarbības prasmes.

Bērnu uzvedības problēmas pirms un pēc pedagoģiskā eksperimenta

2.diagramma

Apskatot grupas kopējos rezultātus, var secināt, ka uzvedības problēmas pēc eksperimenta uzlabojās. Daudziem bērniem tās neizzuda pavisam, bet eksperimenta laikā samazinājās. Šajā diagrammā var apskatīt kopējo uzvedības problēmu skalu, katram bērnam pirms un pēc pedagoģiskā eksperimenta.

Pēc gūtajiem rezultātiem var novērot, ka Maksima un Beātes, Madara, Polinas skalu augstums būtiski atšķirās. Ja šiem trijiem bērniem uzvedības problēmas gan sākumā, gan beigās ir 0, tad Maksima skala sasniedusi pat 21 punktu, pēc eksperimenta samazinoties uz 16 punktiem, kas norāda uz bērnu lielu atšķirību starp bērnu uzvedību un reakciju dažādās situācijās.

Līdzīgi rezultāti ir Robertam un Sandrai, kuru skalas pirms eksperimenta sasniedz 9 punktus, bet pēc eksperimenta 6 punktus.

Harija uzvedība uzlabojās par 2 punktiem. Eksperimenta sākumā sasniedzot 6 punktus, bet beigu posmā sarūkot uz 4 punktiem, kas nozīmē, ka uzvedības problēmu biežums tika mazināts.

Pārējo bērnu uzvedības problēmu skala eksperimenta sākumā nerasniedza vairāk par 5 punktiem, kas ir ļoti labs rādītājs.

Apkopojot gūtos rezultātus var secināt, ka lomu rotaļas ir uzlabojušas bērnu uzvedību grupā. Lai arī grūti ir sasniegt vēlamo rezultātu īsā laikā, šī diagramma uzrāda, ka sasniedzami labi rezultāti arī pēc divu mēnešu pedagoģiskās korekcijas. Var secināt, ka bērnu uzvedība grupā ir pieņemama, un tikai divi bērni grupā tika novēroti ar lielākām uzvedības problēmām. Bet veidot pedagoģisko korekciju, var secināt, ka arī šo bērnu uzvedība mainās, pielietojot pedagoģisko korekciju izmantojot lomu rotaļas.

5.Rezultātu interpretācija

Pētījums tika veikts Rīgas Teikas pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādē X, kur pētīti tika bērnudārza vecākās grupas, 5-6 gadīgie bērni. Pētījuma laikā grupas darbībā iesaistījās viens pedagogs, pedagoga palīgs un 18 bērni. Pētījuma laikā gūtie rezultāti atbilst izvirzītajiem mērķiem, tāpēc rezultāts ir pozitīvs. Kā mērķis tika uzstādīts, bērna uzvedības koriģēšana izmantojot lomu rotaļu, kas noritēja sekmīgi, jo :

- Bērnu uzvedība pēc 8 lomu rotaļām mainījās. Tika izrādīta liela interese izspēlējot katru no sagatavotajām lomu rotaļām, kā arī bērnu interese pēc tam turpināja pieaugt. Rotaļa un spēle raksturota kā bērnības valoda (Engere, Gleške, Kvjatkovska, Šulce,2003, 4)
- To bērnu uzvedība, kam bija vislielākās uzvedības problēmas, mazinājās. Viņi kļuva mierīgāki, nosvērtāki, vairāk sākot interesēties par lomu rotaļām. Caur lomu rotaļu bērns iemācās izprast savu rīcību.(Rubana, 2000)
- Bērnu starpā sāka veidoties spēcīgāka komunikācijas prasme. Nu vairs rotaļas netika spēlētas vienatnē, bet gan pa rotaļu grupām, atveidojot dažādus tēlus. 5-6 gadu vecumā bērns kontaktēšanos ar vienaudžiem uztver kā būtisku sastāvdaļu, kā rezultātā tiek veidotas rotaļu grupas un pastāvīgas daudzības raksta G.Svence(Svence 1999), bet reizēm šo dabīgo vajadzību var izjaukt tādi faktori, kā kāda cita bērna uzvedības problēmas grupā.
- Bērnu koncentrēšanās un uzmanības noturība pieauga. Jo, ja sākumā daudziem bērniem bija grūti ieklausīties, koncentrēt savu uzmanību uz kādu konkrētu situāciju ilgāku laiku, tad tagad tas bija ievērojami mainījies. Izspēlējot lomu

rotaļa, bērni izrādīja necerēti lielu interesi. Rotaļas bērnu dzīvē strādā arī terapija, kas palīdz nomierināties, ārstē un uzmundrina, kā rezultāta nostiprinās bērna garīgā veselība.(Dzintare, Stangaine, 2007)

- Problēmsituāciju risināšanas veids mainījās, parādot spēju kontrolēt dusmas, cenšoties uzsklausīt.(Lieģeniece, 1998)
- Bērnu socializācijas prasmes pieauga. Izspēlējot lomu rotaļas, viņi iemācījās ieklausīties viens otrā , ļaujot izteikt savu viedokli. Un šo sauc par augstākā līmeņa attīstības prasmi, ka bērni veido diskusijas savā starpā un iemācās uzskausīt. (Lieģeniece,1998) Kā rezultātā daudzi bērni, kas bija nedrošāki kļuva drošāki, jo iespējams vairs neizjuta draudīgu attieksmi no grupas bērniem.
- Atstumto bērnu skaits grupā izzuda. Bērni caur lomu rotaļām iemācījās pieņemt viens otru, saskatot dažādas atšķirības savā starpā, kas nebūt ne traucē.

6.Ieteikumi

Lai mazinātu bērnu uzvedības problēmas grupā autore izsaka vairākus ieteikumus grupas pedagogiem un grupas bērnu vecākiem:

1. Reizi mēnesī veikt novērojumu, kas saistīts ar bērna uzvedību, piefiksējot galvenās uzvedības iezīmes, problēmas.
2. Izstrādāt plānojumu katram mēnesim, kurā tiek iekļautas vismaz 4 lomu rotaļas, atbilstoši katras nedēļas tēmai.
3. Izstrādāt individuālu plānu tiem bērniem kuriem ir novērotas vairākas uzvedības problēmas un pielietot to sadarbojoties ar vecākiem un saņemot apstiprinājumu.
4. Vecākiem, kuriem ir bērni ar uzvedības problēmām iesaku ārpus bērnudārza apmeklēt vēl kādus pulciņus, kā piemēram – futbolu, dejas, ritmiku. Nodarbības, kur bērns savu enerģiju varētu izlietot iegūstot patīkamu gandarījumu par paveikto.
5. Laiks kopā ar bērniem! Bērniem nepietiek ar pāris stundām nedēļā, lielākā dāvana ko var dot katrs vecāks, ir laiks ar bērnu.
6. Vairāk bērnu nodarbināt ar izglītojošām spēlēm, kas attīsta pirkstu sīko muskulatūru, kas noņem stresu. Mazāk elektroniskās ierīces, tv pārraides, telefoni.
7. Nepātraukti jālasa grāmatas par bērnu audzināšanu un zinātniskos pētījumus, kas dod labus padomus, kā pareizāk audzināt bērnu.

Secinājumi

Pirmsskolas vecumā bērnam notiek lielas pārmaiņas. (Likona, 2000) Lai šo pārmaiņu rezultātu atvieglotu, kā pedagogiskais rīks tiek ņemta rotaļa, kas palīdz bērnam saprotamā veidā apgūt jaunas, vēl nebijušas lietas. Pētnieciskajā darbā tika iekļautas daudzas pazīstamu autoru, pedagogu un psihologu atziņas, kas norādīja, ka bērns pasauli iepazīst caur rotaļu. Un ne tikai pasauli bērns iepazīst caur rotaļu, bet arī sevi. Iemācās kontrolēt savas sajūtas un valdīt par savām emocijām.

Caur lomu rotaļu bērni var iejusties dažādās dzīves situācijās, kuras izspēlējot, rodas priekšstats par to, kā rīkoties reālajā dzīvē. Caur lomu rotaļu tiek pārbaudīts kā bērns saprot konkrēto situāciju, kā bērns spēj ieklausīties citos, un kā bērns spēj izteikt savu viedokli. (Miķelsone, 2002) Bērnu kustības ir ciešā sasaistē ar bērna psihi, tāpēc lomu rotaļa ir labs veids kā apvienot šīs abas sistēmas.

Bērns lielu ietekmi no tā, kā viņš uzvedās, smelās no iepriekš gūtās pieredzes, kas parasti tiek iegūta ģimenē, vai kādā citā sabiedrības grupā. Ja ģimenē notiks agresīva attieksme pret bērnu, tad visdrīzāk arī bēnodārzā bērns būs agresīvs. Bet ja vecāki mierīgā veidā risinās konfliktus audzinādami bērnu pēc tādas tikumiskās attieksmes, kāda ir viņiem pašiem, arī bērns to tā darīs. (Vikofs, Anela, 1998) Tāpēc svarīgi jau ģimenē bērnu audzināt garīgi un fiziski veselu, jo tieši pirmsskolas vecums atstāj lielāko ietekmi uz bērna dzīvi.

Pēc gūtajiem novērojumiem var secināt, ka visbiežāk izplatītās bērnu uzvedības problēmas ir pārmērīga aktivitāte, kas sākuma posmā tika novērota ar 8 gadījumiem, tad sekoja agresivitāte ar 7 gadījumiem, neuzmanība un uzbudināmība ar 4 gadījumiem un ar mazāk kā 3 gadījumiem - viegla uzmanības novēršana, uzmanības trūkums, grūtības mācīties, impulsivitāte.

Atbildot uz jautājumu, kā mainās bērna uzvedība pēc veiktās lomu rotaļu korekcijas, jāatzīst, ka rezultāts ir ļoti pozitīvs. Divi bērni kuriem sākumposmā tika novērotas smagākās uzvedības problēmas, pēc pedagogiskās korekcijas uzvedība mainījās, uzvedības problēmsituācijām samazinoties. Bērni kļuva mierīgāki, nosvērtāki un draudzīgāki pret pārējiem grupas biedriem. Izmaiņas protams nebija 100%, bet ja salīdzina ar sākumposmu, rezultāti būtiski uzlabojās. 5 bērnu uzvedība nemainījās nemaz, bet pārējo 13 bērnu uzvedība uzlabojās. Uzlabojās arī to bērnu komunikācijas prasmes, kas bija bailīgi, kautrīgi, nepārliecināti. Šie bērni sāka iesaistīties pašu bērnu organizētajās rotaļās un ar lielāku prieku nāca uz bēnodārzu.

Rotaļa bērniem ir dzīvesveids, kā gaiss ko elpot un ūdens ko dzert. Bērnu dzīve bez rotaļas nebūtu iespējama, jo caur rotaļu viņi mācās dzīvot. Caur rotaļu bērni izpauž savu radošumu. Rotaļa vienmēr ir bijusi ļoti svarīga sastāvdaļa bērna audzināšanā un attīstībā, kuras laikā bērns

smeļas prieku, novērš muskuļu un psiholoģisko sasprindzinājumu- bailes no skolotāja, no grupas biedriem.(Engere, Gleške, Kvjatkovska, Šulce, 2003,4)

Literatūras saraksts

1. Ādlers A.(2001) Individuālpshiholoģija skolā. Lekcijas audzinātājiem un skolotājiem. ZVAIGZNE
2. Boulbijs, Dž.(1998) Drošais pamats. Rasa ABC
3. Baranova, A., (1999) Spēles metode bioloģijas stundās. Rīga:RAKA
4. Engere,I.,Gleške,L., Kvjatkovska,I.,Šulce,D.(2003) Lomu spēles sociālā pedagoga darbībā. Rīga :JUMI
5. Folkmanis, V.,Medne.D., Kājiņa,D.(26,11,2013) Lennebergas Emīla diagnoze jeb kā atpazīt hiperaktivitātes sindromu. Pieejams :
<https://www.delfi.lv/calis/enciklopedija/lennebergas-emila-diagnoze-jeb-ka-atpazit-hiperaktivitates-sindromu.d?id=43847326>
6. Golubina, V.(2007) Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata. Rīga: SIA Izglītības soļi
7. Grope,I. (31.10.2017.) Bērnu ārste: ja bērns slimo 6-9 reizes gadā, tas ir normāli!
Pieejams: <https://www.riga.lv/lv/news/bernu-arste-ja-berns-slimo-6-9-reizes-gada-tas-ir-normali?12282>
8. Kājiņa, D., Aunīte, I. (2006). Kā izprast bērnu? Rīga: Pētergailis
9. Kolmens,P.(2004) Kā runāt ar bērnu problēmu situācijās.Rīga: AVOTS
10. Lasmane.R.(02.2003)Viss par UDHS. Uzmanības deficīta un hiperaktivitātes sindroms.
Pieejams: <https://udhs.wordpress.com/2006/09/18/uzmanibas-deficits-un-hiperaktivitates-sindroms/>
11. Likona, T. (2000). Bērna audzināšana: no dzimšanas brīža cauri pusaudžu gadiem.Avots
12. Lieģieniece, D.(1998) *Sociālās prasmes*. Rīga: Apgāds „Mācību grāmata”.
13. Liepājas Universitātes Speciālās izglītības laboratorija
Bethere,D.,Līdaka,A.,Plostniece,A.,Ponomarjova,A.,Striguna,S.(2013) Informatīvs materiāls vecākiem, kas audzina bērnus ar uzvedības traucējumiem. Pieejams:
<https://visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/esfpr/VISC%202.5%20-%20informativs%20materials%20vecakiem%20-%20uzvedibas%20trauce.pdf>
14. Liepiņa, T. (1998) Hiperaktīvo bērnu uzmanības attīstība. Rīga: Vārti, 64 lpp.
15. Medne, D.(2007) Kā strādāt ar hiperaktīviem bērniem. Izdevniecība RAKA
16. Miķelsone ,L.(2002) Mācību metodes sociālajās zinībās. Rīga: RAKA, -134
17. Purpura, D. J., Wilson, S. B., & Lonigan, C. J. (2010). Attention-deficit/hyperactivity disorder symptoms in preschool children: Examining psychometric properties using item response theory.
18. Puškarevs, I., Golubeva, A. (1999) Bērna attīstība.Lielvārde: LIELVĀRDS

19. Rubana.I.M.,(2000) Mācīties darot. Rīga-RAKA, - 238
20. Rēzeknes augstskola, pedagogijas fakultāte.(2003)Metodiskie materiāli maģistra darba izstradei. Rēzekne: Rēzeknes augstskola
21. Ritma Lasmane (02.2003) Psiholoģijas pasaule.Uzmanības deficīta un hiperaktivitātes sindroms. Pieejams: <https://udhs.wordpress.com/2006/09/18/uzmanibas-deficits-un-hiperaktivitates-sindroms/>
22. Sebre S.(1999) Hiperaktivitāte. Kas tā ir un kā ar to sadzīvot? Vēstis skolai,Nr.1
23. Strazdiņa E,(29/09/2016) Par pedagoģiju .PEDAGOGS – REIZĒ AKTIERIS UN REŽISORS. Pieejams: <https://pudane.wordpress.com/2016/09/29/pedagogs-reize-aktieris-un-rezisors/>
24. Svence G.(1999) Attīstības psiholoģija. Rīga: Zvaigzne ABC
25. Svence G. Personības attīstības psiholoģija.. Rīga.: Rīga pedagogijas un izglītības vadības augstskola, 1998.,156lpp.
26. Strautmane, R., (2012) Multimodālas korekcijas programmas aprobācija darbā ar hiperaktīviem pirmsskolas vecuma bērniem un viņu vecākiem. Maģistra darbs. Rīga:RPIVA
27. Vikofs, Dž., Anela B.(1998) Disciplīna bez uzklīdzieniem un pļaukām.Rīga: Krauklītis
28. Ptičkina, Ā.(1997) Kā mācīsim bērnus lasīt un rakstīt. Rīga: Zvaigzne ABC.
29. Смирнова, Е, О. (1996) Развитие отношения к сверстнику в дошкольном возрасте. Pieejams: <http://www.voppsy.ru/issues/1996/963/963005.htm>
30. Политика О.И. (2008). Дети с синдромом дефицита внимания и гиперактивностью. Санкт-Петербург: Речь. 10с
31. Платонова, Н. М. (2006). Агрессия у детей и подростков. Учебное пособие под ред. Н. М. Платоновой. СПб.: Речь
32. Ясюкова, Л.А. (2000). Оптимизация обучения и развития развития детей с ММД. Диагностика и компенсация минимальных мозговых дисфункций. Методическое руководство. (100с.)

Pielikumi

GALVOJUMS

Es, _____

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums:

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs

LU _____

(fakultāte)

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors _____

(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs _____

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Kvalifikācijas darbs

Pārbaudījuma komisijas 20 __.gada _____ sēdē, protokola Nr. _____

vērtējums _____

(vērtējums)

(vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma

komisijas priekšsēdētājs _____

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

(paraksts)

7. PIELIKUMS. Vadītāja atsaukšanas paraugs

LATVIJAS UNIVERSITĀTE Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

(studiju programmas nosaukums)

Vadītāja atsauksme pirmajam studiju darbam / otrajam studiju darbam / kvalifikācijas darbam / bakalaura darbam / diplomdarbam (izvēlēties atbilstoši)

Darba autora vārds,
uzvārds _____

(pētījuma temats)

Kritēriji/vērtējums ballēs	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Izvirzītā mērķa un plānoto uzdevumu savstarpējā saistība										
Darba satura atbilstība izvirzītajam mērķim un uzdevumiem										
Pētījuma teorētiskās diskusijas kvalitāte										
Empīriskā pētījuma saistība ar teorijā gūtajām atziņām *										
Empīriskā pētījuma metožu izvēle un lietojuma korektums *										
Empīriskā pētījuma datu apstrāde un rezultātu analīze un interpretācijas korektums *										
Pētījuma praktiskā nozīme *										
Literatūras un avotu sarakstā minēto avotu izmantošanas pakāpe										
Atsauču korekts lietojums										
Secinājumu atbilstība izvirzītajiem uzdevumiem										
Secinājumu pamatotība										
Priekšlikumu konkrētība un atbilstība pētījuma saturam										
Pētījuma valodas kvalitāte										
Darba noformējuma atbilstība RPIVA metodiskajiem norādījumiem										

* tiek vērtēts, ja veikts empīriskais pētījums

Darba kopējais vērtējums (1–10
balles) _____

Vērtējuma pamatojums: _____

Pārsūtīt darbu

Ieteikt aizstāvēšanai

Neieteikt aizstāvēšanai

Darba vadītājs _____

(akadēmiskais. amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts, tālrunis)

Datums _____

